

CCNM/SIGMA/PUMA(98)41

**ПРАКТИКИ ПО ОДИТИРАНЕ
НА ЦЕНТРАЛНА БАНКА**

ДОКЛАДИ СИГМА №24

Phare

Некласифицирано

CCNM/SIGMA/PUMA(98)41

OLIS : 26-Май-1998

Dist. : 27-Май-1998

ПРАКТИКИ ПО ОДИТИРАНЕ НА ЦЕНТРАЛНА БАНКА

ДОКЛАДИ СИГМА № 24

ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИКОНОМИЧЕСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО И РАЗВИТИЕ

Париж

65975

Цялостният документ е на разположение в OLIS в оригиналния си формат

Превод от английския и френския текст, които са официални версии на тази публикация и са озаглавени:

Central Bank Audit Practices, Copyright OECD, Paris 1998

Les pratiques en matière de contrôle des banques centrales, OCDE, 1998

Практики по одитиране на централната банка, Copyright Клуб “Икономика 2000”, 2000

Превод от английски на български език: Светла Янкова, 2000

Редактор: Спартак Керемидчиев, 2000

Изданието се публикува и разпространява с помощта на Клуб “Икономика 2000”, бул. “Княз Ал. Дондуков” 53, 1000 София, Тел.: 981 67 90, 981 87 93, ел. поща: club2000@bulnet.bg и club2000@primasoft.bg

Гледищата, изразени в тази публикация не представят официалните становища на Комисията, страните-членки на ОИСР, или на централно- и източно-европейски страни, участващи в Програмата. Мненията, представени в тази публикация ангажират само авторите им.

ОИСР не поема отговорност за качеството на българския превод и неговото съответствие с оригиналния текст.

Заявки за разрешение за възпроизвеждане или превод на целия или на част от този материал следва да се отправят до: Head of Publication Service, OECD, 2 rue André-Pascal, 75775 Paris Cedex 16, France.

Преводът на този материал стана възможен благодарение на подкрепата на Инициатива местно самоуправление и реформа на публичните услуги към Институт Отворено общество (ИМСРПУИОО). Всяко друго използване на името на ИМСРПУИОО не трябва да бъде правено без негово писмено разрешение.

Безценна помощ за издаване на доклада оказаха Мрежата от институти и университети по публична администрация на страните от Централна и Източна Европа.

Благодарности за публикацията се дължат и на ОИСР, СИГМА и ФАР.

ПРЕДГОВОР

Материалът *Практики по одитиране на централна банка* описва общи подходи, практики и тенденции в системата на одитиране на централните банки в контекста на подкрепата на реформата в публичния сектор в централно- и източноевропейските страни. Изследването предоставя основа за по-нататъшни дискусии между политиците и практиците по въпроса как да се развива режимът на одит, за да се осигури добро управление на централните банки.

Това изследване се зароди вследствие на една дискусия за важността на одита в днешни дни. Дискусията беше организирана от Европейската сметна палата заедно с президентите на висшите одиторски институции (ВОИ) на страните от Централна и Източна Европа и се проведе в Люксембург на 21-23 октомври 1996 г. Следващите дискусии между представители на тези висши одиторски институции и на централните банки и представители на СИГМА показаха, че едно фокусирано сравнително изследване може да бъде много полезно за служителите, които отговарят за разработването на стратегии и политика за одит, както и за самите одитори.

От самото начало беше решено изследването да се съсредоточи върху одитирането на дейностите на централните банки, а не върху банковото дело. Това означава, че някои аспекти от банковата система, като структура за регулиране на финансовите институции или надзор на финансовия сектор, въпреки че са много интересни и навременни, бяха изключени от обсега на изследването или само бегло споменати в него. Изследването се ограничи до представяне на преглед на четири страни-членки на Европейския съюз (Германия, Ирландия, Холандия и Швеция). Тези страни не представляват цялото разнообразие в ЕС. Освен това молим читателя да има предвид, че настоящите практики могат да претърпят важни промени в резултат на въвеждането на Европейския паричен и икономически съюз.

Изследването беше проведено на базата на получени документи и проведени интервюта с основни действащи лица в одитирането на централните банки – управители на централни банки, представители на звена за вътрешен одит, висши одиторски институции, министерства на финансите и където беше целесъобразно, парламентарни одитори и представители на институции за управление на дълга.

Беше създадена консултативна група от представители на централни банки, министерства на финансите и висши одиторски институции от Чехия, Естония, Литва и Полша. Групата помагаше за насочване на работата към важни и спешни въпроси, както и за установяване на мрежа от професионалисти от различни организации и държави. На проведената на 15-16 септември 1997 г. среща на тази група членовете ѝ изготвиха статии, които да бъдат предмет на коментари, и дадоха насоки за подобряване на първия проект на тук представения материал.

СИГМА благодари на всички, които допринесоха за това изследване чрез предоставяне на документи и преглед на първите варианти на този доклад. Консултантът на СИГМА Гари Копил започна изследването и написа първия проект на този материал. В Секретариата на СИГМА изследването беше завършено от Руди Вьот и Киел Ларсон с административната помощ на Мириам Бланко-Монтерубио, Натали ди Пиаца и Сардин Сабатие.

За допълнителна информация се обърнете към Kjell Larsson на посочения по-долу адрес.

Този доклад се публикува с мандата на Генералния секретариат на ОИСП.

SIGMA-OECD, 2, rue André-Pascal, 75775 Paris, Cedex 16, France

Tel. (33.1) 45.24.79.00; Fax (33.1) 45.24.13.00

e-mail: sigma.contact@oecd.org; <http://www.oecd.org/puma/sigmaweb>

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	3
РЕЗЮМЕ	5
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА	6
1. ВЪВЕДЕНИЕ	7
2. НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИЗСЛЕДВАНИТЕ ЦЕНТРАЛНИ БАНКИ	8
Функции	8
Споделени отговорности	8
Независимост и контрол	9
Правна рамка – закони за банките	9
Общи черти	9
Някои важни разлики	10
3. КЛЮЧОВИ ИГРАЧИ В КОНТРОЛА НА ЦЕНТРАЛНИТЕ БАНКИ	11
Правителство	11
Парламент	11
Висша одиторска институция	11
Одитори от частния сектор	11
Вътрешни одитори в централната банка	12
4. ОДИТОРСКИ ПРАКТИКИ: НЯКОИ КЛЮЧОВИ ЕЛЕМЕНТИ	13
Дефиниции	13
Структура на управление	13
Контрол	13
Вътрешен контрол	13
Вътрешен одит	14
Външен одит	14
Видове одит	14
Заверяване	14
Стандарти за одит и счетоводна отчетност	14
5. ОДИТОРСКИ ПРАКТИКИ: ВЪНШЕН ОДИТ	16
Модели в четирите страни	16
Външен одит	16
Видове одит	16
Взаимоотношения по докладване	17
6. ОДИТОРСКИ ПРАКТИКИ: ВЪТРЕШЕН ОДИТ	18
Отговорност за вътрешен одит	18
Вътрешен контрол и вътрешен одит	18
Видове вътрешен одит	19

Взаимоотношения при докладване	20
Ресурси за провеждане на одит	20
Планиране на одита	21
Извършване на одит	22
Инструменти за одит	22
Действия след препоръките от одита	22
Контрол на качеството	23
Оценка на работата на отдела за одит	23
Корпоративна памет	23
7. БЪДЕЩО РАЗВИТИЕ	24
Присъединяване към Европейския съюз – последици за централните банки	24
8. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ГЕРМАНИЯ	26
Централната банка	26
Външен одит	26
Висша одиторска институция	26
Външни одитори от частния сектор	28
Вътрешен одит	28
Мандат и организация на одита	28
Персонал и умения	29
Планиране и обхват на одита	29
Процесът на одитиране	29
Докладване	30
Международни отношения	30
9. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ИРЛАНДИЯ	31
Централната банка	31
Външен одит	31
Висшата одиторска институция	31
Вътрешен одит	32
Мандат и организация	32
Служители и умения	33
Комитет по одит	33
Планиране и обхват на одита	33
Процесът на одитиране	34
Докладване	34
Международни отношения	34
10. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ХОЛАНДИЯ	35
Централната банка	35
Външен одит	35
Висша одиторска институция	35
Лицензирани експерт-счетоводители	35
Вътрешен одит	36
Мандат и организация	36
Персонал и умения	36
Планиране и обхват на одита	36
Вътрешен контрол	36
Докладване	37
Международни отношения	37

II. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ШВЕЦИЯ	38
Централната банка	38
Външен одит	38
Висша одиторска институция	38
Парламентарни одитори	38
Външни одитори от частния сектор	39
Вътрешен одит	40
Мандат и организация на одита	40
Персонал и умения	40
Планиране и обхват на одита	40
Одиторският процес	40
Докладване	41
Международни отношения	41
ПРИЛОЖЕНИЕ 1. СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА ЗАКОНИТЕ ЗА БАНКИТЕ	42
ПРИЛОЖЕНИЕ 2. СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО	46
ПРИЛОЖЕНИЕ 3. ПРИМЕРНИ ОДИТОРСКИ ПРОГРАМИ: ВЪПРОСНИЦИ ОТ ИРЛАНДИЯ	50

РЕЗЮМЕ

Във всички страни правителството, парламентът и централната банка имат задължения и грижа за монетарната стабилност. Наистина, централната банка играе важна и уникална роля в икономиката на една страна. Това изследване представя резултатите от избрано сравнение на няколко практики за одит на централните банки. То не изследва банковите практики. Две от четирите централни банки, обект на това изследване, имат и надзорни функции по отношение на банковата система, докато в две страни тази функция се изпълнява от отделна институция.

Като основен принцип се разглежда независимостта на централната банкова система от правителството. Всяка страна, предмет на това изследване (Германия, Ирландия, Холандия и Швеция), е разработила своя собствена уникална система за баланс между независимост и контрол.

Правителството и парламентът играят важна роля за създаване и поддържане на подходяща контролна среда. В допълнение на одиторската информация, която получават от външни одитори, те получават информация и сигнали под много други форми, които им помагат да оценяват изпълнението на банката.

Всички страни имат закон за централната банка, където е описана степента на независимост на централната банка от правителството. В закона на някои страни изрично се отбелязва дали централната банка е обект на парламентарен контрол. Понякога в закона са включени и изисквания по отношение на вътрешния и външния одит.

Всички страни имат висша одиторска институция (ВОИ). Но тя не винаги има мандат да одитира централната банка. Независимият външен одит на централната банка се извършва или от ВОИ, или от парламентарна служба за одитиране, или от частен дипломиран експерт-счетоводител. В повечето случаи външният одит включва заверяване на годишните отчети (финансов одит) и оценка на спазване на изискванията на закона (одит за законосъобразност), като част от процедурата по годишното приключване.

Въпреки че, в повечето случаи няма конкретно правно изискване, всички централни банки имат отдел за вътрешен одит, който е подчинен на най-висшето управленско ниво и е независимо от които и да е оперативни или изпълнителски функции.

Обхватът на вътрешния одит е обширен и се разпростира от финансов одит и одит за съблюдаване на законите, до оценка на постигнатите резултати (одит на изпълнението). Оценката на надеждността на вътрешните системи за контрол е обширно поле за одитиране, а с непрекъснато разширяващото се компютъризиране на банковите операции одитирането на обработката на електронните данни също е важна част от вътрешния одит.

Висшето банково ръководство осъзнава важната роля на вътрешния одит в рамката на своята управленска отговорност. Една от изследваните централни банки има одиторски комитет, който функционира на ниво съвет на директорите и има роля при разглеждане на програмата за вътрешен одит, координиране с външния одитор и осигуряване на персонал и ресурси за вътрешния одит.

Независимите външни одитори използват във възможно най-голяма степен резултатите от вътрешния одит. Важен елемент от работата на външния одитор е преглед на програмите и докладите за одит, а понякога и координация с плановете за вътрешен одит.

Както вътрешните, така и външните одитори трябва да се придържат към професионални стандарти, включително и етични норми на поведение при изпълнение на своите функции. Оценката на риска, одиторските планове, програмите за одит и изискванията за докладване за важен елемент от това.

По-нататъшното развитие, свързано с Европейския съюз и Европейската централна банка, показва стремеж към увеличена независимост на централните банки от националните правителства с фокус върху макроикономическата политика. Това ще доведе до необходимост от преразглеждане на взаимоотношенията между централната банка и правителството и парламента. Ще се наложи преразглеждане също и на обхвата и решенията по отношение на независимия външен одит.

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

CAATs	Computer Assisted Audit Techniques Техники за одит с помощта на компютър
CB	Central Bank Централна банка
CEECs	Central and Eastern European Countries Централно и източноевропейски страни
COSO	Committee of Sponsoring Organisations Комитет на спонсориращите организации
ECB	European Central Bank Европейска централна банка
EDP	Electronic Data Processing Електронна обработка на данни
EMI	European Monetary Institute Европейски монетарен институт
EMS	European Monetary System Европейска монетарна система
ERM	Exchange Rate Mechanism Механизъм на обменния курс
ESCB	European System of Central Banks Европейска система на централните банки
IAD	Internal Audit Department Дирекция по вътрешен одит
IAPC	International Auditing Practices Committee Международен комитет по практики за одит
IASB	International Auditing Standards Board Съвет по вътрешните одиторски стандарти
IFAC	International Federation of Accountants Международна федерация на счетоводителите
ИА	Institute of Internal Auditors Институт на вътрешните одитори
INTOSAI	International Organisation of Supreme Audit Institutions Международна организация на висшите одиторски институции
ISA	International Standards on Auditing Комитет по международни счетоводни стандарти
MoF	Ministry of Finance Министерство на финансите
NGO	Non-Governmental Organisation Неправителствена организация
SIAS	Statement on Internal Auditing Standards Декларация на вътрешните одиторски стандарти

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Този доклад описва практики за одит на централните банки в четири страни членки на Европейския съюз (Германия, Ирландия, Холандия и Швеция).

В първата част на доклада се дават основните характеристики на централните банки в страните, обект на изследването, след което се прави описание на основните играчи, въввлечени в контрола на централните банки.

След това читателят се запознава с някои понятия за контрол и одит; прави се преглед на организациите, които имат роля в развитието на стандартите за одит и контрол. Докладът продължава с практики по одитиране, които се прилагат в четирите изследвани страни, разделени на секции по външен одит и вътрешен одит.

Конкретната ситуация във всяка от страните предмет на това изследване е представена в отделни глави за различните страни.

В Приложение 1 предлагаме сравнителен преглед на банковите закони в четирите страни (ограничен до тези аспекти, които се отнасят до предмета на това изследване). В Приложение 2 се прави преглед на резултатите от изследването.

В Приложение 3 читателят ще намери няколко примера на въпросници за одит, предоставени от генералния контрольор и одитор на Ирландия в отговор на молбата на Консултативната група по време на подготовката на този материал.

2. Някои характеристики на изследваните централни банки

Функции

1. Централните банки са натоварени с отговорността на пазят физическите резерви на страната (напр. златото) и да регулират обема парични средства в обръщение и предоставения на икономиката кредит. Те са единствен емисионер на банкноти (пускането на монети не винаги е право единствено на централната банка). Централните банки отговарят за монетарната политика, която поддържа националната парична единица колкото е възможно най-стабилна. Те представляват националните интереси в отношенията с Международния валутен фонд, Световната банка и други международни финансови институции.

2. Две от четирите разглеждани централни банки имат функции, свързани с банковия надзор. Въпреки че това изследване не се занимава с банковото дело и практиките по надзора над банките, трябва да се каже, че принципите, които се отнасят до банковия надзор в голяма степен са подобни на принципите на вътрешния контрол на централните банки. В този контекст бихме искали да обърнем вниманието на читателя към скорошна публикация на Базелския комитет по Банков надзор¹, който издаде проект на рамка за оценка на системите за вътрешен контрол.

Споделени отговорности

3. Централните банки играят важна и уникална роля в икономиката на страните, осигурявайки монетарна стабилност. Тази отговорност те споделят с правителството и парламента. В много страни централните банки съвместяват тази отговорност с отговорността на агенция за банков надзор; в други страни тази роля е отредена на отделен орган.

4. Това изследване не разглежда функциите на банковия надзор. Достатъчно е да се спомене, че съвместената отговорност за монетарната политика и за банковия надзор понякога е критикувана, като се споменава, че е възможно да създаде конфликт на интереси. Централната банка може да вижда своята първостепенна функция в опазването на банките, а не на обществения интерес (например централната банка може да не е склонна да повиши лихвените проценти и да задържи инфлацията, ако тези действия ще навредят на банките). Гласоподавателите, политиките и надзорните комитети може да смятат банковите провали като доказателство за лош надзор. В тези случаи централните банки, загрижени за своята репутация, може да се въздържат от монетарна политика, която би била в ущърб на банковата индустрия, и по този начин може да се навреди на цялостната монетарна политика. От друга страна, разделянето на монетарната политика от функцията по надзора може да накара централните банки да пренебрегнат въздействието на монетарната политика върху здравето на банковата система, което само по себе си може да окаже въздействие върху националната банкова система и следователно върху цялата икономика.

5. Четирите страни, които дадоха своя принос за това изследване, представляват различни "модели":

Страна	Агенция за монетарна политика	Агенция за банков надзор
Германия	Дойче Бундесбанк	Федерална банкова надзорна служба
Ирландия	Централна банка на Ирландия	Централна банка на Ирландия
Холандия	Холандска банка	Холандска банка
Швеция	Шведска Риксбанк	Шведска национална контролна служба

¹ Вж. Глава 4: *Одиторски практики: някои ключови елементи* за повече информация за Базелския комитет за банков надзор.

6. Без да влизаме в дискусия за посоката на реформата на системите на централната банка, се подразбира, че Договорът от Маастрихт е стартовата точка, от която започват дискусии за необходимостта от реформа, и помага на тези, които ще вземат решения в страните от Централна и Източна Европа да преустроят или реформират централните си банки (Вж. Глава 7: *Бъдещо развитие*)

Независимост и контрол

7. Институциите, познати под името централни банки, се появяват или се създават като търговски банки или правителствени банки. Тяхното развитие и преобразуване в централни банки се извършва поради монопола, който имат в печатането на банкноти, и ролята им на заемодател от крайна инстанция, наред с другите им функции. Докато извършваха широкомащабна търговска дейност, имаше конфликт на интереси и затова тази практика беше изоставена. Зависимостта от правителството (т.е. бюджетен подход; мандатни консултации; назначаване и уволняване на висшето ръководство) се разглеждаше като пречка за доброто изпълнение. Оптималната степен на зависимост обаче е труден въпрос и допълнително се променя драматично по време на криза. Най-общо независимостта помага за създаване на репутация. Репутацията е от ключово значение за банките и за функциониране на финансовите пазари. Тя може да се постигне само с времето.

Правна рамка – закони за банките

8. И в четирите изследвани страни съществуват закони за банките, в които са определени и задълженията на централната банка. Законите регулират също банковия мениджмънт и неговото назначаване и уволняване. В Германия, Ирландия и Швеция законът за банките съдържа конкретни клаузи за одита на централната банка. В Приложение 1 представяме сравнително обобщение на основните елементи на банковите закони, които съответстват на целите на това изследване.

9. Причината за необходимостта от правни изисквания е отчасти във фундаменталното значение, което се придава на въздействието на успеха или провала на централната банка за изпълнение на предвидената ѝ роля и мястото ѝ в цялата банкова система. Правните изисквания и икономическото въздействие на решенията на централната банка показват необходимостта да се поддържа репутацията в дейността на банката в рамките на общ климат на стабилност и доверие. Затова задължение на ръководството е да установи подходяща рамка за управление, за да може да се наблюдава, отчита и докладва надеждна информация, която да се използва за целите на отчетността. И в четирите проучвани страни интегрираните елементи на тази рамка за управление включват наличие на капацитет както за външен, така и за вътрешен одит.

Общи черти

10. Балансът между парламентарния и правителствения контрол върху централните банки и независимостта на централната банка са различни в различните страни. Въпреки това може да се открият и общи черти.

11. Както беше споменато по-горе, всички страни имат закон за банките, в който са определени ролята и отговорностите на централната банка. Законът регулира също назначаването, уволняването и условията на трудовите договори на главния изпълнителен управител на банката и представителството на правителствени служители в контролния или управителния съвет на банката.

12. Всички страни имат висша одиторска институция (ВОИ). В някои (например Швеция) съществува също парламентарен орган за одит, когато става въпрос за одит на централната банка. Мандатът на тези ВОИ е различен, но всички имат механизъм за контрол на централната банка от правителството (и в известна степен и от парламента). В зависимост от мандата на ВОИ, този контрол варира от редовна одиторска проверка на сметките до одит на всички дейности на банката, включително разследване на изпълнението. Във всеки случай, в нито една от четирите страни обект на изследването решенията за монетарната политика не са предмет на одит.

13. Освен това централните банки в качеството им на банков надзорник, както и правителството и парламента, могат да разчитат на външен одит от независим (сертифициран) одитор, като част от рамката за контрол.

Някои важни разлики

14. Всяка от четирите страни има своя собствена специфична система за контрол. Много от разликите се дължат на дългата история на националното развитие. Различните роли и позиции на централната банка в съответните страни са основната причина за разликите в практиките по одита. Не само съществуват разлики в това *как* е оформена независимостта, но и как тази различна степен на независимост е отразена в конкретните практики за планиране, докладване и управление.

3. КЛЮЧОВИ ИГРАЧИ В КОНТРОЛА НА ЦЕНТРАЛНИТЕ БАНКИ

Правителство

15. Правителството, в повечето случаи представено от министъра на финансите, е другият субект, който взема решения по отношение на монетарната политика, заедно с централната банка. В тази връзка централните банки са близки до правителството. Съществуват няколко степени на независимост: от пълна независимост, определена чрез закон, до предварителни взаимни консултации между двете институции преди да се вземат важни решения за монетарната политика.

16. В много случаи правителството има и други интереси в дейността на централната банка: банката изпълнява административни функции за правителството. Например Ирландската централна банка поддържа банковата сметка на министерството на финансите и действа като Регистратор и поддържа регистъра на облигациите, издадени на местния пазар от правителството, агенцията за местни финанси и Европейската инвестиционна банка. В някои случаи правителството е пряко или непряко собственик на банката и като такъв има законния интерес на собственик от работата на банката.

17. Чрез разпределение на печалбата си централните банки подпомагат държавната хазна.

Парламент

18. Властта на парламента над централната банка се различава в четирите изследвани тук страни. Парламентът може да има например правомощие да избира членовете на управителния съвет на банката. Правилата за избор на съвета на директорите, за управлението и за дейностите на банката са разписани в закона за централната банка и в други закони. В случая с Швеция, има разпоредба за “парламентарни одитори”.

19. Там, където централната банка е под ръководството на парламента, освобождаването от отговорност на управляващият съвет на директорите за администриране на банката *de facto* се извършва чрез решение на парламента. Както ще видим, в тези случаи мнението на външен одитор е най-важният елемент.

Висша одиторска институция

20. Основната функция на висшата одиторска институция е да оценява и да дава мнение за администрирането на дейностите на правителството. В Германия *Bundesrechnungshof* (Сметната палата) е независим федерален орган, който докладва пряко на парламента и правителството. В Ирландия Генералният контролор и одитор е независим и се отчита на парламента. В Холандия висшата одиторска институция е независим висш орган на държавата и докладва на правителството и парламента. В Швеция Националната сметна палата докладва на правителството, а парламентарните одитори – на парламента.

21. Висшите одиторски институции във всички четири изследвани страни имат различен мандат, що се отнася до одита на централната банка. ВОИ на Холандия няма мандат да одитира централната банка; външният одит се извършва от частна одиторска фирма с акцент върху финансовия одит. Външният одит на Шведската централна банка се извършва от парламентарни одитори, които се съсредоточават върху редовността и изпълнението. Шведската ВОИ няма мандат да одитира централната банка. ВОИ на Ирландия и Германия имат ясно определен мандат да извършват одит на централните банки. Генералният контролор и одитор на Ирландия заверява всички финансови отчети на банката. Германската Сметна палата одитира централната банка на Германия по отношение на законосъобразността и правилното управление на държавната собственост.

Одитори от частния сектор

22. В почти всички страни висшите одиторски институции или парламентарните одитори наемат одитори от частния сектор, за да предоставят мнение за годишните отчети и (имплицитна или експлицитна) оценка на качеството на вътрешния контрол на централната банка, включително на вътрешния одит. За ефективно и ефикасно изпълнение на своя мандат висшата одиторска институция или парламентарните одитори разчитат във възможно най-голяма степен на работата на одиторите от частния сектор.

Вътрешни одитори в централната банка

23. Макар и назначени от централната банка, вътрешните одитори са независими от оперативните и изпълнителски дейности на банката. На резултатите от тяхната работа разчитат до голяма степен външните одитори. Те докладват на висшето ръководство и обхватът на тяхната дейност обикновено включва всякакъв вид одити.

4. ОДИТОРСКИ ПРАКТИКИ: НЯКОИ КЛЮЧОВИ ЕЛЕМЕНТИ

24. Тук въвеждаме някои термини, които се появяват често в този материал, тъй като “жаргонът” на одита и контрола се различават в различните страни и езици.

Дефиниции

Структура на управление

25. Съществуват значителни разлики в законодателната рамка в различните страни по отношение на структурите, определени да управляват и/или наблюдават функционирането на централната банка. В Приложение 1 е дадено сравнително обобщение на банковите закони и са разгледани основните разлики. За целите на този материал ще правим разлика между висше ръководство като висша изпълнителска функция и надзорен съвет, който наблюдава и контролира изпълнителния орган и обикновено няма изпълнителна власт.

Контрол

26. Отнася се до поведението и действията на надзорния съвет и висшето ръководство по отношение на важността на контрола вътре в банката. Контролът предоставя дисциплината и структурата за постигане на целите на системата за вътрешен контрол. Някои елементи на контрола са:

- единство и етични ценности;
- философия на управлението и стил на действие;
- организационна структура;
- определяне на правомощия и отговорности;
- политика и практики за човешките ресурси (Вж. Институт за стандарти за вътрешен одит тук по-долу).

Вътрешен контрол

27. Вътрешният контрол може да се разглежда като система от процеси, които включват всички видове контрол, финансов или друг, извършен от надзорния съвет, висшето ръководство и друг персонал, с цел разумно осигуряване изпълнението на следните изисквания:

- постигане на поставените цели и задачи;
- икономично и ефективно използване на ресурсите;
- подходящ контрол на различните възникнали рискове и опазване на активите;
- надеждност и единство на финансовата и управленската информация;
- спазване на законите и наредбите, както и на политиката, плановете, вътрешните правила и процедури (Вж. Доклада на Европейския монетарен институт (ЕМИ) за системите за вътрешен контрол на кредитните институции).

28. Вътрешният контрол и звената или групите за проверка могат да формират неразделна част от системите за контрол в банката, напр. отдел за контрол на риска; отдел за контрол, счетоводство и организация; или секции за вътрешен контрол. Мандатът на такива звена се различава, но най-общо се състои в широка гама функции като мониторинг и докладване на спазването на законите, измерване на изпълнението, разрешаване на проблеми и организационни изследвания на работещите методи и процедури.

Вътрешен одит

29. Вътрешният одит е специална част от системата за вътрешен контрол. Вътрешният одит е независима оценка, която дава обективна информация за управлението и икономическата ефикасност на търговските дейности и операции, за системите и съставния им контрол, икономичното и ефективно използване и опазване на ресурсите, единството на информация и докладване, спазването на правните норми и организационната политика и процедури (Вж. Институт за стандарти за вътрешни одитори тук по-долу). Вътрешният одит се извършва от звено, което е част от централната банка, но това звено не е включено в нито една изпълнителна или оперативна дейност и работи в съответствие с професионални стандарти. Вътрешният одитор докладва пряко на висшето ръководство.

Външен одит

30. Външният одит обикновено е законово изискване. Също както и вътрешния одит, външният одит е независима оценка и обикновено се извършва *ex post*. За разлика от вътрешния одит обаче, външният одит се прави от организация или лице, което не е от одитираната централна банка и което спазва стандарти, определени със закон или от професионалната гилдия. Тъй като органът, който извършва външния одит, не е от централната банка, няма взаимоотношения на правомощия между външния одитор и висшето ръководство на централната банка. И в четирите страни предмет на това изследване нито една институция за външен одит няма правомощия да контролира изпълнението на препоръките, които е дала.

Видове одит

31. Финансовите одити се занимават с преглед и докладване на финансовите отчети и на счетоводните системи, на базата на които се правят тези отчети.

32. Одитите за спазване на законите или за редовност проверяват спазването на законите и административните правила, честността и благонадеждността на администрацията, финансовите системи и системите за контрол на управлението.

33. Одитът на изпълнението оценява управлението и оперативното изпълнение (икономия, ефективност и ефикасност) на публичните програми и организации при използване на финансовите и другите ресурси за постигане на целите.

Заверяване

34. (Независимият) одит на годишните счетоводни отчети завършва с мнение на одиторите за достоверността на тази финансова информация. В тази връзка, мнението на одитора често се нарича заверяване на отчетите. Заверката на одитора, най-честа при финансов одит, е от жизнено значение за висшето ръководство, за да бъде освободено от отговорност от контролния съвет или от парламента.

Стандарти за одит и счетоводна отчетност

35. Професията на одитора има дълга история. В голяма степен тя се саморегулира и поема инициативата за разработване на професионални стандарти. В основата на стандартите са национални инициативи, предприети от организации на професионални одитори. Международното сътрудничество в организации като IFAC и IAPC, IIA и IASB, IASC и INTOSAI (за подробности вж. долния параграф) доведе до международни стандарти в областта на счетоводството, одитирането и професионалното поведение. Работата им получава все по-голямо признание и стандартите често се приемат като "най-добри практики", което значи, че стандартите се спазват във всички обществени сектори.

36. По-долу е дадено кратко описание на основните международни организации, които са активни в областта на стандартите за одит и счетоводство:

IFAC – Международна федерация на счетоводителите – е световна организация на счетоводната професия. Мисията на организацията е развитие и задълбочаване на професията с цел предоставяне на услуги с непрекъснато високо качество и в обществен интерес.

IAPC – Международен комитет по практики за одит – е комитет на *IFAC*, създаден през 1977 г. Той публикува първите Насоки за международен одит, които по-късно станаха международни стандарти за одит (*ISA*).

IASC – Комитет по международни счетоводни стандарти – се формира през 1973 г., с цел уеднаквяване на стандартите за финансови отчети и докладване в световен мащаб. През годините *IASC* издаде над 30 стандарта.

IIA – Институт на вътрешните одитори – се създава през 1941 г. от малка група вътрешни одитори, които искат професионална организация да представлява тяхната професия и да предоставя образователни дейности и стандарти за професионалната практика на вътрешния одит. След 50 години по-късно, Институтът е международна организация, която задоволява потребностите на вътрешни одитори от цял свят. В международен план, Институтът е член и участва в Обединените нации като неправителствена организация, в Международния консорциум по правителствен финансов мениджмънт, Международната организация на висшите одиторски институции (*INTOSAI*) и в Международната федерация на счетоводителите (*IFAC*).

IASB – Бордът за стандарти за вътрешен одит – е технически комитет към *IIA*, който отговаря за разпространение и мониторинг на стандартите за професионалната практика на вътрешното одитиране и други стандарти в световен мащаб. Декларациите за стандартите за вътрешен одит (*SIAS*) се издават от Борда за стандарти за вътрешен одит към Института на вътрешните одитори.

INTOSAI – Международна организация на висшите одиторски институции – беше създадена, за да подпомага обмяната на идеи и опит между висшите одиторски институции по света. Над 170 одиторски организации и страни са нейни членове. *INTOSAI* има и регионални организации, например *EUROSAI*, която покрива Европа.

37. Висшите одиторски институции (сметни палати или одиторски съдилища) са най-висшите одиторски органи в публичния сектор, обикновено са на парламентарно ниво. *INTOSAI* разработва и публикува насоки по различни аспекти от одиторската практика в публичния сектор. Работата се извършва чрез няколко комитета с участието на различни страни.

38. *Комитетът за счетоводство и одит* е постоянна комисия на *INTOSAI*, която издаде насоки за стандарти за вътрешен контрол и счетоводни отчети.

39. *Комитетът за одит на публичния дълг* към *INTOSAI* обобщава и предоставя практиките по одитиране в областта на управление на публичния дълг.

40. *Базелският комитет по банков надзор* е комитет на банкови надзорни органи, създаден от управителите на централните банки от групата на 10-те страни през 1975 г. Обикновено провежда срещите си в Банката за международни плащания в Базел, където е разположен постоянният му секретариат.

5. ОДИТОРСКИ ПРАКТИКИ: ВЪНШЕН ОДИТ

Модели в четирите страни

41. Обикновено изискването за *функция за външен одит* за централната банка е изискване на закона, което се съдържа в законите и наредбите, които регулират дейностите на централните банки, и са по-подробно обяснени в специалните закони за одитиране.

42. Практиките, които се отнасят до външния одит в четирите страни, предмет на това изследване, представят четири различни и уникални модела, с различна роля на одиторите от частния и от публичния сектор. Те са обобщени в долната таблица:

Страна	Външен одит	
	Одит от публичния сектор	Одит от частния сектор
Германия	Сметна палата (Федерален одиторски съд)	Външни одитори назначени от Съвета на директорите
Ирландия	Генерален контролър и одитор	Не
Холандия	Не	Назначени от Съвета на директорите
Швеция	Парламентарни одитори	Работят от името на парламентарните одитори

Видове одит

43. Видовете одити в четирите страни се различават (вж. таблицата по-долу):

- одити на финансовите отчети (най-вече с цел заверка на банковите отчети);
- одити за съблюдаване на законите или за редовност (оценка на това дали управлението спазва законите и наредбите и т.н.);
- одит на изпълнението, който изследва дали целите на дейностите на банката са постигнати и дали това е станало по ефективен начин;
- одит на обработката на електронните данни (ОЕД), чиято цел е да оцени качеството на компютъризираните информационни системи;
- одит на разработването на проекти, например проекти за ОЕД или строителни проекти, за да се оцени адекватността на управленската информация (например планиране и обратна връзка за напредъка), необходима за правилното извършване на проекта с оглед възможни (инвестиционни) рискове;
- специални одити и разследвания (напр. измама).

Вид външен одит	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
Финансов	x	x	x	x
Редовност	x	x	x	x
Изпълнение	x	x		x
ОЕД	x	x	x	x
Проекти	x			
Специален				

Взаимоотношения по докладване

44. Външните одитори информират висшето ръководство на банката за резултатите от работата си, свързани с управлението и администрацията. В Швеция одиторите, като част от процеса на освобождаване от отговорност в парламента, правят изявление дали според тях съветът на директорите трябва да бъде освободен от отговорност.

45. В повечето страни външният одитор от публичния сектор докладва на парламента и когато е целесъобразно, одиторът от частния сектор докладва на правителството (напр. министерство на финансите) и/или на външния одитор от публичния сектор (висшата одиторска институция). Конкретните взаимоотношения по докладването във всяка страна участничка в това изследване са описани в съответната глава за страните, и са обобщени в таблицата в Приложение 2.

6. ОДИТОРСКИ ПРАКТИКИ: ВЪТРЕШЕН ОДИТ

46. В тази глава се описва практиката на вътрешно одитиране на централните банки в четирите страни и се обобщават най-общите и повтарящи се аспекти на вътрешния одит, които са описани в повече подробности в съответната глава за всяка страна.

Отговорност за вътрешен одит

47. Ролята на *съвета на директорите* или на *управителния съвет на централната банка* включва широк кръг от въпроси за политиката и бизнес дейностите, задълженията и функциите, описани в закона за банките и в съответните наредби. По отношение на корпоративното управление, съветът осигурява подходящи насоки и контрол, съобразявайки се със съответните законови разпоредби за функциите на банката. Негова е основната отговорност за системата на вътрешен контрол, която допринася за разумно управление и администриране на централната банка.

48. Ролята и отговорността на *висшето ръководство на банката* в различните банкови закони е ясна, що се отнася до отговорността за правилното управление и администриране на централната банка. Тези отговорности се свеждат до приемлива точност на сметките и ефективно и ефикасно управление на ресурсите и опазване на активите и другите ресурси, които банката контролира.

49. Основно задължение на съвета е координацията на разработването и прилагането на управленските политики, практики и контрол, с цел постигане на определената им от закона отговорност. За да изпълни своите отговорности, висшето ръководство е създадо широк набор от инструменти за управленски контрол и отчетност за докладване на изпълнението в централната банка. По-специално, външният и вътрешният контрол са основни контролни функции поради присъщата им независимост.

50. Съветът отговаря също и за бюджетни въпроси и осигурява достъпа на одиторите до подходящи отчети. Важна задача на съвета е да изготвя годишен доклад и съответните финансови отчети, заверени от независими външни одитори, било от външна счетоводна фирма или от висшата одиторска институция.

51. Що се отнася до специфичния контрол, за да управляват и администрат банката и да осигурят спазване на банковия закон, някои централни банки използват под-комитети като инвестиционен комитет, комитет за възнаграждения и бюджет, одиторски комитет. Тези комитети представляват важен елемент от управленската структура на една централна банка. Обикновено те участват в организационната структура и йерархията на отговорности и отчетност в банката. Други техни важни задължения са преглед на стратегиите, плановете и изпълнението, бюджети и връзки с външните и вътрешните одитори.

52. Съветът на директорите и изпълнителното ръководство на централната банка са длъжни да отговарят за своите действия съгласно ролята и задълженията, които са им определени в закона за централната банка и съответните наредби. Затова много важно е те да спазват тези законови изисквания.

53. Въпреки че обикновено няма изисквания на закона за функция вътрешен одит (освен в случая с *Централната банка на Швеция*), съществуват очевидни причини висшето ръководство да създаде и поддържа група за вътрешен одит. Вътрешният одит подсилва цялостната система за вътрешен контрол, което създава допълнителни стимули за ръководството и служителите да работят в съответствие с целите, политиката и процедурите на банката. Освен това наличието на вътрешен одит позволява на външните одитори да ограничат обхвата на одиторското тестване, необходимо за изискваните от закона заверка и мнение за одита.

Вътрешен контрол и вътрешен одит

54. Определихме вътрешния контрол като процес, който подпомага банката да постигне своите цели и задачи. Вътрешният одит е специална част от системата за вътрешен контрол на централната банка.

55. Вътрешният одит като независима оценка предоставя обективна информация за управлението и ефикасността на разходите за дейностите и операциите, за системите и съставния контрол, икономичното и ефективно използване на ресурсите, единството на информация и докладване, и спазване на законите и организационните политики и процедури (вж. Институт за стандарти за вътрешни одитори). И в четирите изследвани тук страни се признава, че успешните усилия за одит трябва да разчитат на:

- подкрепа и приемане на ясен мандат от съвета на директорите и висшето ръководство на банката;
- организационният статут и предоставените на одиторите правомощия трябва да са достатъчни, за да се изпълни одиторският мандат;
- наличие на компетентни и професионални служители, които да извършват одита по независим и надежден начин;
- програмата за одит трябва да се изпълнява съгласно стандартите и да е гъвкава и откликваща на променящите се управленски потребности;
- резултатите от одита трябва да се използват за подобряване на банковите операции.

56. По отношение на *организационния статут*, ръководителят на вътрешния одит трябва да докладва и да е пряко подчинен на най-високото ниво на управление в банката и/или на съвета на директорите. Това ще допринесе за постигане на респект и сътрудничество от страна на висшето ръководство и ще позволи одиторските задължения да бъдат изпълнявани по един независим и обективен начин.

57. Одиторите трябва да имат *правомощия* да имат достъп до цялата информация, отчети, записи, документи, доклади, материална база, сгради и оборудване, които са необходими за проверките, които правят. Те имат правомощие също да интервюират служителите и други лица, за да получат информация и обяснения.

58. Оперативната *независимост* също е важна: одиторите не трябва да участват в разработване или прилагане на политики, процеси, системи или процедури, които могат да бъдат предмет на проверка от тяхна страна. Това обаче не изключва *ex-ante* одит на нови компютърни системи в процес на развитие и на големи инвестиционни проекти за строителство.

59. И в четирите страни обект на това изследване съществуват одиторски *стандарти* и за външните, и за вътрешните одитори. Въпреки че те може да са различни в различните страни, могат да бъдат класифицирани като общи стандарти, работни стандарти и стандарти за докладване. Общите стандарти се отнасят до компетентността, независимостта и професионализма. Работните стандарти се отнасят до планирането, вътрешния контрол и доказателствата, а стандартите по докладването се отнасят до огласяване на мнението по одита, и формата и съдържанието на одиторските доклади.

60. По отношение на *ползата* от резултатите от одита, одиторските стандарти (и практиките в четирите страни) се отнасят до оценка на риска и конкретизират изискванията за изработване на конструктивни, практични и икономически ефикасни препоръки, които да помагат на мениджърите да изпълняват оперативните си отговорности и да защитават техните интереси чрез идентифициране на възможности за подобрене. Като важни се разглеждат и препоръките за разработване и работа на основните системи за контрол и премахването на ненужните практики и контрол.

Видове вътрешен одит

61. Вътрешните одитори на централните банки в четирите страни от това изследване имат правомощия да правят одити на всички области на дейност на банката. Обхватът на одитите включва:

- всички звена в организацията (т.е. оперативните отдели в централата на банката, свързаните с тях подпомагащи звена, клоновете);
- всички видове разходи и приходи;
- всички видове дейности (системи за възлагане на поръчки и процедури; производство, печатане, разпределение и унищожаване на банкноти, транзакции по плащания, операции по отпускане на

заеми; трансакции с чужди валути; търговия с движими ценности; счетоводство и годишно отчитане; строителни дейности и големи инвестиционни проекти; разработване и работа на компютърни системи).

62. Няколко одиторски стратегии се използват по различен начин, понякога на основата на смесица от одити, извършени ненадейно (без предизвестие) или с предварително известяване. Ненадейните одити обикновено се извършват за банкови операции, които се считат за високо рисковани и са съществени по отношение на ликвидност. Това включва високо чувствителни бизнес области като обработка на парични потоци, операции по кешови разплащания, съхранение на ценности и трезори, производство и унищожаване на банкноти, трансакции с чужда валута и търговски трансакции.

63. Друга одиторска стратегия е да се прави одит на системи и големи строителни и възлагателни проекти по време на разработващата фаза преди тяхното изпълнение или завършване. Възвръщаемостта на такава една стратегия е, че е много по-ефикасно от гледна точка на разходи и време да се поправят слабостите при контрол на разработката, отколкото след изпълнението, когато вече са изразходвани голямо количество ресурси. Чрез одит на управлението на проекти (включително планиране) при започване на проекта, на необходимите разходи, доклади за разработване на системи за контрол, необходими управленски и одиторски действия, одиторите имат възможност да препоръчват как да се спестят средства.

64. Друга одиторска стратегия е да се разчита на наличието и качеството на работа на големите контролиращи отдели, на организационните проучвания и на проверките на ниво трансакция. По този начин значително би бил спестен обемът одиторска работа, която трябва да извършат вътрешните одитори. Използвайки същия принцип на разчитане на качеството и ефикасността на функцията вътрешен одит, външните одитори могат да ограничат обхвата на одита и нивото на одиторско тестване, особено на ниво системи.

Взаимоотношения при докладване

65. В четирите изследвани страни основните взаимоотношения при докладването на вътрешните одитори са със съвета на директорите, висшето ръководство и главните отдели за вътрешен контрол в централната банка. Необходимо е подходящо сътрудничество за координиране на одиторските усилия и за минимизиране на ненужно припокриване и повторение на работата на различни групи за контрол.

66. Външните и вътрешните одитори работят в тясно сътрудничество, за да се постигне цялостна ефикасна одиторска функция и се избегне дублирането. Трябва да се отбележи, че обикновено това сътрудничество не се изисква от закона, а се основава на добри професионални практики. Обмяната на одиторски планове, координиране при планирането, както и информация за резултатите са сред типичните примери в четирите изследвани страни, където е видима тясната връзка между външния и вътрешния одит.

67. За ефикасното изпълнение на задачите на одита от изключителна важност са също положителните взаимоотношения и взаимното доверие между одиторите и тези, които са одитирани. По този начин се съкращава времето на одита, а по-добрата обмяна на идеи и управленски опит допринася за успешно постигане на целите на одита. Положителните работни взаимоотношения ще ангажират висшето ръководство на одитираното звено да предприеме действия за коригиране на посочените слабости.

68. Когато се основава на задоволителни работни взаимоотношения, докладването пред висше ръководство, съвет на директорите или одиторски комитет е улеснено, икономически по-ефикасно и дава положителни резултати.

Ресурси за провеждане на одит

69. *Привличането* на служители става по различни начини, но типични източници са университетите и техническите колежи, лицензираната общност на счетоводителите, както и служители вътре в самата централна банка.

70. Необходимите *умения* зависят от мандата на одита по отношение на неговия обхват и цели. Най-общо казано, списъкът от умения включва опит за извършване на одит на управлението и общ одит,

компютърни системи, банково дело, чужди валути и търговска дейност, инженерингова дейност, счетоводство и икономика. Това се дължи на специализираните дейности, които са предмет на одита, и използването на мултидисциплинарни одиторски екипи.

71. *Обучението* и професионалното развитие на вътрешните одитори обикновено е комбинация от обучение извън банката и обучение на работното място. То се допълва от посещаване на семинари или конференции с цел одиторите да са в течение на съвременните одиторски техники, и т.н. Повечето одиторски организации се опитват да предоставят на всеки одитор годишно най-малко две седмици обучение. В някои организации съществува програма за наемане на млади специалисти, а новопривлечените впоследствие се обучават.

72. *Обемът* и количеството на необходимите за одита ресурси в една организация е различен съобразно с разнообразието на променливи величини. Той зависи в много голяма степен от такива фактори като същността и сложността на банковите дейности, организационната структура и степента на децентрализация, обхват и вид на извършвания одит, степен на компютъризация, качество на съществуващите системи и контрол, обем и стройност на транзакциите, приходите, разходите и активите и работни взаимоотношения между външните и вътрешните одитори.

73. Само ще посочим, че съществува едно практическо правило в банковото дело: на всеки сто банкови служители да има един вътрешен одитор. От друга страна, малките банки се нуждаят от по-голям дял одитори спрямо служителите. Обикновено се смята, че минимум трима одитори са необходими, за да се поддържа високо качество на одита.

Планиране на одита

74. Вътрешният одит се планира както в дългосрочен план, така и ежегодно. Плановете се отнасят до избрани одиторски звена, след като се определят областите на висок, среден и по-нисък риск. На основата на оценката на риска, одиторския опит и наличните за одита ресурси, се правят назначения на одити обикновено за период от една до три години. Разбира се, одобрените ресурси за одити ще повлияят на честотата на отделните одити. Определянето на одитите може да се направи, след като се вземат предвид оценките на риска, направени като част от дългосрочния и годишния процес на планиране.

75. За да оптимизират ограничените ресурси за извършване на одити, някои звена за вътрешен одит смятат за полезно да подредят по приоритети всички възможни за одитиране области. Критериите, които се използват за *оценка на риска* и за определяне графика на различните видове одит, са:

76. *Същественост*. Този аспект на риска е функция на това доколко са надеждни системата на вътрешен контрол и наличните процедури. Ако говорим в количествено изражение, обемът на приходите и разходите, стойността на придобитите активи, обемът и стойността на транзакциите по плащания се смятат за съществени. Освен това, одиторите се стремят да вземат под внимание възможността за загуби поради измама, кражба или лошо управление, и ликвидността на управляваните парични средства и други активи.

77. *Репутацията и имиджът на централната банка* са от изключително голямо значение в качествен план, поради тяхната фундаментална роля в икономиката. Този аспект винаги трябва да се има предвид при планиране на одити. Липсата на предпазливост при прилагане на монетарна политика, при управление на резервите от чужда валута, осигуряване на сигурна и ефективна система за междубанкови плащания и при производството и печатането на банкноти за страната могат да доведат до загуба на доверие в очите на обществеността с разрушителни последици за страната.

78. *Естеството и сложността* на банковата дейност може да носи значителен риск. Конкретен пример е рискът, който съществува при транзакции с чужда валута, като пазарен риск, кредитен риск, риск на ликвидността, обработката и манипулациите. Производството, печатането и унищожаването на банкноти са също чувствителни области.

79. *Други критерии* при избора на решение кои сфери да бъдат одитирани включват значими промени в системите или в организацията, текучество на персонала, степен на децентрализирани правомощия, степен на компютъризация, както и други въпроси, които създават притеснение на висшето ръководство или на външния одитор.

Извършване на одит

80. И в четирите изследвани страни вътрешният одит следва една и съща схема. Основата за планиране на един вътрешен одит е оценката на риска. Така се определя предварителният обхват на одита и неговите цели. Тези цели обикновено се прецизират в конкретни задачи за изпълнение, за да се реши върху какво да се наблегне и как да се извърши действителната одиторска работа.

81. Обикновено всяко назначаване на одит се предшества от етап на *подробно планиране*. През този етап се получава, документираща и преглежда информацията, свързана с дейностите на банката, които са предмет на одитиране. Прави се предварително проучване, за да се оцени дали има области, в които е необходимо да се подобрят дейностите на банката, или къде се очаква да има значителни рискове или притеснения. Ако се налага допълнителна одиторска работа, одиторите ще преминат към извършване на по-подробно разглеждане на основните идентифицирани проблеми и към останалата част от системата за контрол.

82. След това одиторите *преглеждат системите за вътрешен контрол*, за да се уверят, че работят както трябва. За тази цел се определят ключови системи за контрол на икономичността, ефективността и законосъобразността. На базата на оценката на наличието и целесъобразността на тези ключови системи за контрол, одиторите определят нивото и вида на *одиторското тестване*, което трябва да се направи. Одиторското тестване се прави, за да се провери дали системите и процедурите работят според определените изисквания. Тестването може да включва проследяване в подробности на извадка на действителни транзакции, за да се види как се изпълняват. Понякога одиторите използват също набор от "хипотетични" транзакции, за да изпълнят тези видове тестване. За да се изяснят те, съществува стабилна и надеждна "одиторска пътека". При анализа на системата се използват компютърни програми за одит или наръчници и/или проверочни листове, които позволяват да се идентифицират недостатъците, слабостите и рисковете. След това допълнително се разследват причината и последиците и се записват заедно с одиторските доказателства, като обосновка на всички заключения. Одиторската работа трябва да бъде подредена и *добре документирана*.

83. Крайната фаза е *писането на доклада*, за да се направи официален проект на одиторските наблюдения и препоръки, които ще бъдат включени в крайния одиторски доклад. Преди да се завърши одиторският доклад, обикновено одиторите, след като са уведомили устно одитираните, получават писмени коментари или отговори на проекто-доклада. Те служат за потвърждаване на фактологичната точност на одиторските заключения и да се поставят одиторските въпроси в подходяща перспектива от гледна точка на управлението.

Инструменти за одит

84. Всички одитори на банки имат достъп до одиторски програми, проверочни листове и въпросници за вътрешен контрол, отнасящи се до различни дейности на централната банка. В някои банки това се допълва от достъп чрез персонален компютър до основните информационни системи на банката. Този достъп е полезен за одиторите, най-малкото през етапа на планиране на одита, или за събиране на данни по различни въпроси и/или за анализ на разходите.

85. Компютърните инструменти, които се използват от одиторите, са софтуерните одиторски програми ACL или IDEA, общи автоматизирани офис пакети, както и различни таблици, които се намират на пазара. ACL или IDEA се използват широко от банковите одитори за извличане на данни и за целите на извадките и анализа, особено където има огромен обем транзакции. За анализите се използват също работни таблици. Автоматизираните пакети се използват за изработване на графики и за документиране на потоците и вътрешния контрол.

Действия след препоръките от одита

86. Добра одиторска практика е да се проследяват управленските действия за прилагане на мерки, които поправят слабостите, идентифицирани в констатациите и препоръките на одита. Независимо колко добър може да е одиторският доклад, ако не се предприеме действие, системата за вътрешен контрол ще продължава да е в рисково положение. Задължение на ключовите играчи в процеса на проследяване на последващите действия след одита е да докладват и обосноват нивото на подобрение, направени в резултат на одиторския доклад.

87. Най-напред одиторите обикновено изискват писмо с потвърждение от ръководството, в което да се опишат предприетите действия след доклада от одита. В повечето централни банки, минималното действие на този етап е оценка на потвърдителното писмо. Писмото се разглежда, за да се види дали всички сериозни рискове са взети под внимание и дали има информация за предприетите действия, датата и отговорника за изпълнение. По този начин се осигурява съгласие и ангажимент за осъществяване на необходимите промени. След това на ръководителя на одитираното звено може да се изпрати писмо с молба за потвърждение на етапа на напредък. Обхватът на следващия редовен одит автоматично ще включва нещо от последващите действия на предишните констатации. Някои банки периодично правят преглед на напредъка, ако констатациите на одита са сериозни и изискват спешно внимание.

88. След това в годишния доклад банките докладват на съвета на директорите и, когато е целесъобразно, на одиторския комитет за предприетите действия по одиторските доклади и за неразрешените въпроси.

Контрол на качеството

89. Редовно се извършва вътрешен контрол на качеството на всеки одит, както и на всеки одиторски доклад и придружаващите го доказателствени материали. Целта е да се получи уверение, че са събрани достатъчни, целесъобразни и валидни тестове и доказателства, които да са основателна база за заключенията на одита. Одиторските доклади се преглеждат за съдържание и форма. Контролът на качеството е различен за различните одиторски отдели и зависи – между другите неща – от размера на одиторската общност. Винаги обаче се следват общоприети одиторски стандарти.

90. Заключениета от одита трябва да отговарят на условията на заданието за съответния назначен одит. Освен това одиторските констатации трябва да са ясни, да изразяват причините и последиците и да водят до практически и икономически ефикасни препоръки.

Оценка на работата на отдела за одит

91. Освен оценката на работата на вътрешните одитори, която се прави от външните одитори (вкл. ВОИ) за това доколко може да се разчита на тази работа, отделът за вътрешен одит обикновено изготвя годишни обобщителни доклади за изпълнението на отдела. Някои банки подготвят годишни обобщителни доклади по някои проблеми, свързани с операции по заеми и годишни счетоводни отчети. Тези доклади са предназначени за съвета на директорите, ръководството на банката и външните одитори.

92. Освен това, всички досиета за кореспонденция и работни документи са на разположение за анализ на тенденциите на свързани с одитирането въпроси. Докладите за дейността, изпратени до съвета на директорите или членовете на одиторския комитет предоставят информация за изпълнението на одиторските планове в светлината на одобрения бюджет и наличните ресурси. Специфична информация се дава и за степента на доверие, което външните одитори могат да имат на функцията вътрешен одит и количествени спестявания на разходи.

Корпоративна памет

93. Всички банкови одитори признават ценността на една добра информационна система за планиране на одити и за последващи цели, на обучението и на приемствеността. Наличието на такава система е ефективно и ефикасно и при подготовката на докладите за одиторските дейности и при докладването в края на всяка година на етапа на одита и на цялостното изпълнение на системите за вътрешен контрол в банката.

94. Повечето одитори на банки използват отчетни листове за записвания и анализ за целите на бъдещо планиране. Одитите и техните резултати се записват подробно във файлове с бази данни в персонални компютри или в ръчна система на досиета (доклади, кореспонденция и работни документи).

7. БЪДЕЩО РАЗВИТИЕ

Присъединяване към Европейския съюз – последици за централните банки

95. Правото на ЕС има някои ясни изисквания към националното законодателство, а оттам и функцията на публичните организации, и за ролята и функционирането на националните централни банки. За да илюстрираме това, за пример ще използваме Швеция, най-новия член на Съюза сред четирите изследвани страни. Целта тук е съвсем накратко да илюстрираме вида и обхвата на някои от започналите промени, свързани с приемането в ЕС. Съществуват промени, които от своя страна имат или могат да имат последици за функционирането на външния и вътрешния одит и други правителствени мерки. Трябва да се отбележи, че това, за което става въпрос тук, ще бъде прието на първо четене от шведския парламент през пролетта на 1998 г. Тъй като предлаганите промени засягат в някои части Конституцията, ще е необходимо второ потвърждаващо решение от страна на парламента, след общ избор, преди промените да влязат в сила. Предложеният времеви график за промените ще влезе в сила през януари 1999 г.

96. Най-дълбоката интеграция на икономическата политика в ЕС се отнася до монетарната политика и обменните курсове. Целта е монетарната политиката и политиката за обменните курсове да се пренесе на ниво ЕС, за да се създаде стабилна зона на парична единица с обща стабилна парична единица, при която колебанията във валутните курсове и лихвата няма повече да разрушават вътрешния пазар. Отделните страни-членки ще взимат и други решения, свързани с икономическата политика, но се задълбочават формите на сътрудничество. Последната подготвителна стъпка към валутния съюз в ЕС беше предприета през 1986 г. чрез Единния европейски акт и споразумението от Маастрихт, по-късно включено в Договора. Според тези клаузи, единната европейска единица (ЕЕЕ) трябва да бъде въведена на три етапа. През първия етап, който завърши в края на 1993 г., страните членки отмениха наредбите за валутите и други ограничения. През втория етап беше създаден Европейският монетарен институт (ЕМИ). През третия етап се създава Европейската система на централните банки (ЕСЦБ) и Европейската централна банка поема цялата отговорност за монетарната политика (решение от май 1998 г.). Най-късно до датата на създаване на ЕСЦБ всяка страна членка трябва да осигури такова национално законодателство, което съответства на Договора и Устава на ЕСЦБ. Трябва да се отбележи, че това законодателство се отнася за индивидуалните централни банки, без оглед на това дали страната-членка участва във валутния съюз или не.

97. През 1978 г. Европейският съвет прие резолюция за създаване на Европейска монетарна система (ЕМС). В допълнение към резолюцията, ЕМС се основава и на споразумение между централните банки в ЕС. Това споразумение се състои от три части: механизъм на валутните курсове, спогодба между централните банки за краткосрочно финансиране на интервенции и правила за създаване и използване на нова обща парична единица, екиото.

98. Договорът на ЕС включва специални клаузи за законодателството за централните банки. Националното законодателство трябва да съответства на изискванията на правото на ЕС. Това обаче не означава, че всички изисквания трябва да бъдат прехвърлени в националните правни норми. Прекият ефект от правото на ЕС и неговият приоритет по отношение на националното законодателство правят това ненужно. Тези клаузи в националното законодателство обаче, които противоречат на правото на ЕС, трябва да бъдат изменени. Член 108 от Договора изисква следното:

99. “Всяка страна членка трябва да осигури такова национално законодателство, включително устава на централната банка, което съответства на този Договор и на Устава на ЕСЦБ най-късно до датата на създаване на ЕСЦБ.”

100. Съгласно член 109а на Договора, през втория етап всяка страна-членка трябва да започне процеса, водещ до независимост на централната банка в съответствие с член 108.

101. Договорът и Устава на ЕСЦБ включват някои изисквания за законодателството за централните банки, включително забрана централните банки и членовете на органите, които взимат решения, да търсят или получават инструкции от институции или органи на Общността, от правителствата на страните-членки или от други органи.

102. Имайки предвид всичко това, шведския парламент предприе първите стъпки за преглед на институционалната рамка за монетарната и валутната политика, с цел по-нататъшно задълбочаване на независимостта на шведската централна банка, *Риксбанк*. Отбелязват се две основни причини за това:

първо, специфичният проблем на доверието за монетарната политика и потенциалните му негативни последици; и второ, членството на Швеция в ЕС е довело до промени в условията за определяне на монетарната и валутната политика. Промените, които трябва да се направят в Конституцията и в няколко други закони, могат да се обобщят по следния начин:

- Риксбанк *трябва да бъде институционално, функционално и финансово независима и членовете на органа, който определя монетарната политика трябва да получат лична независимост. Това е в съответствие с член 107 от Договора на ЕС.*

103. Институционалната независимост означава, че никой няма право да дава на банката инструкции по въпроси на монетарната политика, освен формулираните в закона цели на монетарната политика. В Конституцията трябва да се включи забрана за агенции да определят как Шведската централна банка трябва да решава въпроси, свързани с монетарната политика. В съществуващия Закон за банката трябва да се включи клауза за забрана членовете на изпълнителния орган да получават инструкции при изпълнение на монетарната политика. Функционална независимост означава, че на банката трябва да се даде недвусмислена роля при определяне на монетарната политика, чиято цел ясно е посочена в закона. Финансово независима означава, че банката трябва да има на свое разположение достатъчно финансови средства, за да може да изпълнява своите задължения, без да бъде контролирана чрез специални фондове от парламента или правителството.

104. За да се укрепи личната независимост, са направени предложения за забрана на инструкции, правила за дисквалификация и ограничаване на правомощието за уволнение на лица, които вземат решения за монетарната политика. Тук трябва да се отбележи, че Договорът на ЕС поставя ограничения за степента, в която може да се прилага уволняване. По принцип, уволняване на лице, което взема решения за монетарната политика, е възможно само лицето вече не се съобразява с изискванията, свързани с неговата способност да изпълнява задълженията си за продължителен период от време, например по болест, или ако е виновен за тежки престъпления или изоставяне на задълженията.

- *Правото на банката да печата банкноти трябва да се промени, ако Швеция участва в Европейския монетарен съюз.*

105. Съгласно Договора за ЕС, Европейската централна банка единствена в Общността има право да печата банкноти. ЕЦБ може да делегира това право на националните банки. Само банкноти на ЕЦБ или от нейно име имат правна сила.

106. Горният параграф не се отнася за страните-членки, които не участват в монетарния съюз.

- *Трябва да се промени управленската структура на банката.*

107. Разделението на отговорностите между Управителния съвет на банката и изпълнителското ниво е по-ясно. Управителният съвет получава контролна функция. Трябва да се създаде Изпълнителен съвет, който да решава въпросите на монетарната политика и да ръководи банката. Парламентът назначава Управителния съвет. Управителният съвет назначава Изпълнителния съвет.

- *Запазват се възможностите за контрол и инспекции.*

108. Като важно се счита също запазване на възможностите за контрол и инспекция, когато се укрепи независимостта на банката. В тази посока са предприети няколко действия. За увеличаване на контрола върху дейностите в сферата на монетарната политика, Банката трябва да информира управителя за всички важни решения за монетарната политика. Освен това председателят и зам.-председателят на Управителния съвет имат право да присъстват на заседанията на Изпълнителния съвет, но без право да правят предложения за гласуване. Банката изготвя също най-малко два пъти годишно доклад за следваната монетарна и валутна политика. Докладът трябва да се обнародва. Дискутира се и въпросът протоколите от заседанията на Изпълнителния съвет да се публикуват.

109. Парламентът ще има възможност да оценява дейността във връзка с поставените от него цели на монетарната политика. Парламентът одобрява и балансовия отчет и отчетите за приходите.

110. Съгласно член 27 от Устава на ЕСЦБ националните централни банки трябва да бъдат одитирани от независими външни одитори, одобрени от Съвета на Европейската централна банка. Съществуващият закон за одит е изменен в посока на разширяване на годишната оценка на одиторите за дейността на банката, и включва заявление дали освобождаването от отговорност трябва да съдържа и Изпълнителния съвет. Парламентът е институцията, която взема решение за освобождаване от отговорност на Управителния съвет и на Изпълнителния съвет.

8. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ГЕРМАНИЯ

Централната банка

111. Позицията на *Дойче Бундесбанк* като централна банка на Федерална република Германия датира от 1957 година, когато банката се създава с тристепенна структура, а именно: Централен офис, Основни офиси и Клонове.

112. Задълженията и функциите на *Бундесбанк* са определени в закона за *Бундесбанк*. Накратко, банката "регулира обема на паричните средства и предоставените на икономиката кредити, като използва монетарните си правомощия да опазва паричната единица, и мерки за вътрешни и международни плащания. Тя отговаря за опазване на целостта на паричната единица чрез поддържане на ценова стабилност и поощряване на стабилността на цялата банкова система.

113. При прилагането на необходимите мерки на монетарната политика, банката осигурява стабилност на цените и управлява резервите от чуждестранна валута на страната. Тя насърчава и ефективна и безопасна разплащателна система за между-банкови плащания. Единствена тя има отговорността да печата банкноти във Федерална република Германия. Банката поддържа също на депозит минималния изискван за кредитните институции в страната резерв, и участва в банковия контрол.

114. Тя действа като основен banker и поддържа сметките и извършва плащания на федералното правителство. Тя управлява и съхранява официалните парични резерви на страната, включително съхранение на злато.

115. *Бундесбанк* е независим орган, който в своята монетарна политика е свободен от политически натиск и независим от инструкциите на федералното правителство и какъвто и да е парламентарен контрол. Обикновено банката подкрепя икономическата политика на федералното правителство, но "не в ущърб на изпълнението на своите задължения".

116. Що се отнася до управлението ѝ, както е посочено в Закона за банката, Съветът на Централната банка се състои от президента и вицепрезидента на *Бундесбанк*, другите членове на "Дирекцията" и президентите на централните банки на провинциите. Дирекцията представлява централният изпълнителен орган на банката и отговаря за прилагане на взетите от Съвета на Централната банка решения. Дирекцията се състои от президент, вицепрезидент и до шест членове, посочени от федералното правителство и назначени от президента на Федерална република Германия. Президентите на централните банки на провинциите се посочват от *Бундестага* (парламента на Германия) и се назначават от президента на Федерална република Германия.

117. В *Дойче Бундесбанк* работят приблизително 16 000 служители. От тях около 2570 са разположени в Централния офис във Франкфурт на Майн, около 4 750 – в деветте Основни офиси (или централни банки на провинциите) и останалите 8 680 служители работят в 167 клонове на банката. Броят на клоновете беше значително намален през последните години, а до края на 1998 г. ще бъдат затворени още 18 клоната. Общият брой на активите към 31 декември 1996 г. е 366 404 млн. герм. марки. Неразпределената печалба за 1996 финансова година възлиза на около 9 427 млн. герм. марки.

Външен одит

Висша одиторска институция

118. Федералният одиторски съд е висш федерален орган. Основният закон, законът за федералния одиторски съд и Законът за банковите нареждания и бюджетните принципи определят задължителните правомощия, роля и отговорности на Федералния одиторски съд.

119. Федералният одиторски съд е независим орган, пряко подчинен на федералния парламент и на федералното правителство. Ръководи се от президент и вицепрезидент, които се предлагат от федералното правителство и се избират от *Бундестага* за период от 12 години, който не може да се подновява.

120. Федералният одиторски съд има мандат да извършва проверки за редовност и съблюдаване на законите, правилата и наредбите. Финансовите одити проверяват също аспекти на финансовото управление на дейностите. Одитите за изпълнение се извършват с цел постигане на ефективност, ефикасност и икономичност при придобиване и използване на ресурсите.

121. Одиторският съд може по всяко време да информира законодателните органи, Комисията по финансите (или нейния под-комитет за публичните сметки) и федералното правителство по потенциално важни въпроси. След изготвяне на бюджетните прогнози, Съдът участва в преговорите по бюджета между федералното министерство на финансите и другите министерства, и предоставя сведения от одиторска гледна точка. Освен това, той дава препоръки и на Комисията по финансите за съществуващия риск за ефективността на усвояваните средства за големи правителствени проекти и програми.

122. Законът за централната банка дава право на Федералния одиторски съд да извършва одити на *Бундесбанк*. Одитите на *Бундесбанк* се извършват на две нива: 1) годишен финансов одит на сметките и финансовите отчети; и 2) отделни одити на финансовото управление.

123. Федералният одиторски съд одитира финансовото управление на *Бундесбанк* на всеки пет години. Обхватът на одита включва всички дейности, транзакции, структурата, процедурите, счетоводните системи за разходите и управлението, планове за капитални инвестиции и разходи. Съдът няма мандат да одитира монетарната политика. Федералният одиторски съд преглежда и разчита на одиторската работа, извършена от външни частни одитори и от Отдела за вътрешен одит в *Бундесбанк* (преглед на доклади, прилагане на планове за одит и използване на ресурсите за одит) и взема под внимание тези одити, когато планира обхвата и времето на одита. Освен това Федералният одиторски съд има свободен достъп до протоколите от заседанията на Съвета на централната банка. Сферите, които ще бъдат одитирани, се избират, когато се изработва годишният одиторски план. Федералният съд е свободен да определя одиторски приоритети за извадка от области, които да бъдат одитирани, или да остави сметките неодитирани. Молбите на парламента се вземат под внимание и се уважават във възможно най-голяма степен.

124. Плановете на Федералния одиторски съд включват:

- финансово управление, отделни фондове за собственост и федерални вземания;
- публични финансови корпорации;
- институции за социално подпомагане, получаващи правителствени грантове или банкови гаранции;
- частни компании, в които правителството има дял;
- одити на трети страни, които получават федерално финансиране.

125. Съдът има около 650 служители, разположени във Франкфурт, Берлин и Бон. За одитори се назначават завършили висше университетско или политехническо образование. Уменията и опитът са разнообразни и включват право, бизнес, икономика, инженерни и компютърни науки. Съдът е разделен на девет одиторски направления и 55 одиторски звена, организирани на функционален или департаментен принцип. Едно управление, в което работят шест одитора, се занимава с *Бундесбанк*. Одиторските планове изискват екип от около петима одитора за период от шест месеца и около 15 човекомесеца одиторска работа.

126. Резултатите от отделните одити, включително писмата до ръководството, се предоставят на ръководството на одитираната институция. Одитираните имат право на коментари по одиторския доклад и Федералният съд включва отговорите в своите одиторски доклади.

127. Що се отнася до инструментите на одита, Съдът използва софтуерни продукти (ACL, IDEA) и работни таблици, за да извършва подробна проверка на отчетите. За извършване на одитите се използват различни проверочни листове и въпросници. Могат да се организират и вътрешни семинари и външни курсове по финанси и банково дело.

128. Относно докладването, Федералният одиторски съд предава годишен доклад на парламента (на Комитета по публични финанси) и на федералното правителство. Констатациите и препоръките от одита се правят в съответствие с Раздел 97 от Бюджетния кодекс. Наблюденията се правят достояние на обществеността чрез годишна прес-конференция.

129. Висшата одиторска институция е предоставяла насоки за одитиране на националните одиторски институции в Централна и Източна Европа и в Китай.

Външни одитори от частния сектор

130. Финансовите отчети на *Бундесбанк* се одитират от двама независими външни частни одитори, които отговарят за одитиране на банката, нейната счетоводна система и за заверка на финансовите отчети и свързаните с тях счетоводни баланси на *Бундесбанк*, след което се одобряват от Съвета на Централната банка. Освен на *Бундесбанк*, одиторските доклади се изпращат и на федералното министерство на финансите, Федералното министерство на икономиката и Федералния одиторски съд.

131. Докладите на външните одитори преглеждат и оценяват още и ефективността на вътрешните системи за контрол и одит, и дават становища за икономическата целесъобразност на банковите операции. Одиторите подготвят доклад за ефективността на усвояваните средства и го представят на Федералния одиторски съд.

132. Външните одитори се назначават от Съвета на Централната банка със съгласието на Федералния одиторски съд. След шест години счетоводните фирми се сменят.

133. На външните одитори се предоставят резултатите от вътрешните одити. За одита на годишните отчети се изработват координирани одиторски планове.

Вътрешен одит

Мандат и организация на одита

134. Мандатът за функциите на вътрешния одит не е упоменат в Закона за централната банка или задължителните документи. Неговите задължения, отговорности и правомощия са определени в издадени през 1983 г. решения и насоки на Съвета на централната банка (висшият орган на *Бундесбанк*). Освен това, Работната група към Съвета на централната банка по одитите допълва тези насоки. Тези документи описват в подробности обхвата, изискванията за докладване, отговорностите, отчетността, организационните взаимоотношения и др. Вътрешните одитори уверяват, че големите рискове се управляват и контролират ефикасно в банката. Мандатът обхваща всички бизнес дейности на банката и банкови операции, включително дейностите по въвеждане на компютърни системи. Дават се препоръки за качеството и законосъобразността на установените системи за контрол, както и за надеждността и целостта на управлението на проекти и икономическата целесъобразност на инвестиционните разходи.

135. В обобщение, отговорността на вътрешния одит са да:

- преглежда спазване на вътрешни и външни наредби, изисквания за сигурност и икономическа ефективност;
- да удостовери, че годишните отчети са одитирани в сътрудничество с външни одитори, и да гарантира надеждността и точността на финансовите отчети;
- оцени потребността и икономическата ефективност от инвестиционни дейности и такива по възлагане;
- одитира строителните работи и проектите за капитални инвестиции (от планиране до завършване);
- одит и планиране, разработване и въвеждане на проекти за автоматизация (обработка на данни).

136. Одиторският отдел в централния офис на банката има още една задача – да координира вътрешните одити в Бундесбанк. Одиторският отдел на Централния офис управлява и “съвместни одиторски комисии”, които отговарят за предоставянето на заеми от страна на банката и за годишните баланси веднъж годишно от името на Съвета на централната банка.

137. Вътрешните одитори в банката са независими от ръководството и са пряко подчинени на президента на Бундесбанк или на съвета на съответния основен офис. Централният офис и деветте Основни офиса имат отделни функции за вътрешен одит. При тази децентрализирана структура

координацията на одиторските дейности е функционална отговорност на Одиторския отдел на Централния офис.

Персонал и умения

138. Общият брой на персонала по вътрешен одит е 147 човека, от които около 30 работят в Одиторския отдел на Централния офис. Приблизителния дял на одиторски служители в настоящия момент е 0.9 одитора на 100 служители на Бундесбанк.

139. Уменията на одиторския персонал включват банково дело, бизнес и счетоводство, инженеринг и компютри. Обикновено одиторите се назначават, като се привличат от други отдели вътре в Бундесбанк, от университети и технически колежи. Новоназначените получават интензивно обучение на работното място. Например 3-4 месеца базово обучение по EDP се осигурява след около една година обучение по одитиране. Професионалното развитие и обучителните курсове са средно три седмици за една година.

Планиране и обхват на одита

140. Всички банкови системи, бизнес операции и организационни звена се идентифицират и оценяват по отношение на риска и стават част от дългосрочен осемгодишен одиторски план. Областите с най-висока степен на риск се одитират ежегодно, тези със средна степен на риск се одитират обикновено веднъж на две или три години. Клоновете на Бундесбанк и компютърните центрове се одитират на всеки три години. Рисковете се оценяват на основата на мнения и одиторски опит. Оценяват се също изискванията за материалност, сигурност и контрол, възможности за загуби и съображения по управлението.

141. Обхватът и одитираните звена включва всички сфери от дейността на банката, като одитът се извършва и на основните, и на спомагателните функции. Първостепенният фокус е върху сферите с най-голям финансов риск. Това включва оценка на същността и материалността, възможности за грешки или загуби, както и репутацията на Банката. Извършват се одити на системите ЕДП и на системи ЕДП в процес на изграждане.

142. Планирането на одитите също разчита на компютърни бази данни, в които се съхраняват наблюденията и препоръките от одитите. Тези данни се осъвременяват след всеки одит. Идентифицират се и спестените в резултат на одити разходи. Прави се анализ на отчетите за заетост на персонала, което подпомага планирането на подходящо ниво на заетост.

Процесът на одитиране

143. Методологията на одита е различна в зависимост от вида на извършвания одит. При одит на системи, фокусът е върху това доколко процедурите са удачни за вътрешен контрол по отношение на съблюдаване на правилата и процедурите на Банката, но и върху сигурността и икономическата ефективност на бизнес-операциите. Провежда се и одит-тестване за удостоверяване истинността на отчетите. При *ex-ante* одит, фокусът е върху управлението на проектите (включително планирането им), контрола и последиците от одита на пред-изпълнителския етап. Одит се извършва и в началото на въвеждането на автоматизирани системи, строителни проекти и възлагане на поръчки от голям мащаб. Това е икономически по-целесъобразно, отколкото да се чака проектът да завърши. Периодично се извършва одит на специфични транзакции и разходи. Разбира се, по всяко време може да се поиска специален одит или разследване. Всеки от по-горе посочените видове одит може да се приложи на ниво транзакция, система или организационно звено в Банката.

144. Използваните в Бундесбанк методи на одит включват оценки и математически и статистически техники с извадки на случаен принцип. Могат да се използват компютърни програми за създаване на извадки. Работните инструменти включват и проверочни листове. Германският институт за вътрешен одит е изготвил проверочни листове за почти всички сфери на банковата дейност, както и за застрахователните и търговските компании. Електронни таблици, въпросници за вътрешен контрол. ACL и софтуер за вътрешноведомствен одит се използват за извличане, анализ и докладване на бази данни, както и за избор и тестване на изпълнението и съответствието.

145. Отделните одити в Централния офис обикновено се извършват от екип от двама одитори и продължава между две и три седмици. За одитиране на банковите клонове работи екип от около 5 до 10 одитори за около две-три седмици. Одиторската стратегия се основа на подхода за краткосрочност на одита. Обикновено одитите се извършват ненадейно, без предизвестие.

Докладване

146. Всички одити преминават през процес на съобщаване на информацията, за да се потвърди фактичестката точност и да се получат коментари от управленските органи. След изготвяне докладите от одита, те се изпращат официално на одитираното звено чрез отговорния контролен орган. Информативно копие се изпраща и на Отдел за контрол, отчетност и организация. Отделни части от доклада могат да бъдат изпратени и до други отдели.

147. Освен това се изготвят три обобщаващи доклада: годишен доклад за одиторските дейности и изпълнението им; оценка на резултатите от одитите на предоставянето на заеми в Централния офис на Бундесбанк и в деветте основни офиси; и резултатите от одитите на годишните баланси на Банката и на извършените от деветте основни вида одити. Тези годишни доклади се изпращат на президента и на другите членове на Дирекцията на Бундесбанк, както и на външните одитори. Съветът на Централната банка получава обобщаващите доклади за операциите по предоставяне на кредити и за годишните баланси.

148. Шест-девет месеца след одита се извършват последващи действия само в случаите, когато има голям брой недостатъци. Обикновено като последващо действие се смята писмен отговор и съгласие за предприемане на корективни действия.

Международни отношения

149. Банката осигурява техническо сътрудничество и помощ, включително одит на централните банки на развиващите се страни, както пряко, така и в сътрудничество с МВФ. Отделът за вътрешен одит към Централния офис е член на годишната среща на Одиторските ръководители на Г-10, които се срещат, за да обсъждат одиторските подходи и въпроси, свързани с одитиране на централните банки. Отделът споделя и практики в областта на одитирането с други подобни структури на централни банки на двустранна основа.

150. Отделът за вътрешен одит е член и на комитет на главните одитори на централните банки на страните от ЕС и на Европейския монетарен институт (ЕМИ). Комитетът извършва съвместен одит на разработването и прилагането на проекти, необходими за установяване на европейската система на централни банки като например системата за разплащания TARGET. Тази т.нар. TARGET група за одит (TAG) докладва пряко на Съвета на ЕМИ. Групата се състои от няколко целеви групи за одит, където централната банка на Германия също е представена.

9. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ИРЛАНДИЯ

Централната банка

151. Позицията на Централната банка на Ирландия като централна банка датира от 1942 година, когато ирландският парламент приема Закона за централната банка и тя заменя създадената през 1927 г. Валутна комисия. По-скорошните законодателни документи, които уреждат въпроса за централната банка, са измененията на Закона за централната банка, които предоставят на банката допълнителни правомощия и функции на банката.

152. Като Централна банка на Ирландия, банката отговаря за опазване целостта на паричната единица чрез поддържане на стабилност на цените, подхранва стабилността на банковата система и системите за сигурност, и наблюдава сигурността на системите за разплащане и организацията на сетълмента. Като част от своята мисия, банката е приела стремеж към ефективност, ефикасност, прозрачност и се стреми към най-високи нива на изпълнение и етични стандарти.

153. При прилагане на мерки за монетарна политика, вкл. политика на валутни курсове, банката осигурява стабилност на цените и управлява резервите от чуждестранна валута на страната. Тя работи и за сигурна и ефективна система за разплащане, като осигурява система за междубанкови плащания. Единствена тя има правомощие и задължение да лицензира и наблюдава финансовите институции и да произвежда, разпределя и осигурява банкнотите и монетите на Ирландия. Накрая, банката поддържа и банковата сметка на хазната и действа като Регистратор и поддържа регистъра на ценни книжа, предлагани на местния пазар от правителството, Агенцията за местни финанси и Европейската инвестиционна банка.

154. Банката е независим орган, който се отчита на парламента и се управлява от съвет на директори (десет члена, девет от които не са изпълнителни директори и се назначават от министъра на финансите). Ролята и задълженията на съвета са описани в Закона за Централната банка от 1942 г.

155. Управителят на банката се назначава от президента на страната по препоръка на правителството и той е председател на съвета на директорите и единствен изпълнителен член в него. Един от директорите е секретар на Министерството на финансите, а другите директори обикновено се назначават за определен срок от пет години и са представители на публичния и частния сектор. Общият брой на персонала на банката е около 595, а активите към 31 декември 1996 г. са 5 446.4 млн. ирл. лири. Печалбата за 1996 г. е 120.2 млн. ирл. лири.

Външен одит

Висшата одиторска институция

156. Офисът на Генералния контролър и одитор е независим орган, подчинен пряко на парламента и на неговата комисия за публични сметки. Офисът се ръководи от Генерален контролър и одитор, който се назначава от президента по предложение на Dail (долната камара или камарата на представителите) до определената за пенсиониране възраст от 65 години.

157. Мандатът на Генералния контролър и одитор е определен в Закона за генералния контролър и одитор от 1923 г. Конституцията от 1937 г. също определя ролята на Офиса на генералния контролър и одитор. Различни допълнения, най-скорошните от 1993 г., допълнително конкретизират ролята, отговорностите и правата на Офиса.

158. Офисът има две задължителни функции. Първата е в качеството му на генерален контролър на държавната хазна – той трябва да следи да не се разходват парични средства от Централния фонд освен за одобрените от парламента цели. Ако е удовлетворен, генералният контролър разрешава централната банка да отпусне кредити на хазната. Втората роля като генерален одитор се отнася до одитиране на правителствените сметки за точност и спазване на нормативните изисквания, както и за ефективност на изразходване на средствата (икономия, ефективност и ефикасност на управлението).

159. Офисът има определено със закон правомощие да одитира Централната банка. Офисът извършва финансови одити за проверка на точността и надеждността на финансовите отчети и спомагателните

системи. Одитите за редовност удостоверяват дали разходите са в съответствие с нормативните документи. За изпълнение на тази задача Генералният контролор и одитор издава одиторско становище за състоянието на годишните отчети на банката към 31 декември на всяка финансова година. В този доклад от одита генералният контролор и одитор удостоверява, че банката е поддържала правилно счетоводните книги и записи и че счетоводните отчети са в съответствие с тях и дават вярна и честна представа за състоянието на банката и на отчетените в повече приходи.

160. Офисът се намира в Дъблин и в него работят около 130 служители. Назначените за одитите служители са с образование в счетоводната/икономическата област и/или имат практически опит в счетоводната професия. За да бъдат назначени за одитори, експертите трябва да имат петгодишна професионалната квалификация в областта на счетоводството. Съществуват програми за обмен с частния сектор.

161. Одитите на Централната банка изискват работа на одиторски екип приблизително 205 дни годишно. Одиторският комитет към банката (виж *Вътрешен одит* по-долу) и неговият вътрешен контрол изпълняват важна роля при оценка на въпросите на вътрешния контрол на Централната банка. При планиране на обхвата и предмета на своите одити Офисът се запознава с планираните/извършени одити от Вътрешен контрол. Финансовите одити се извършват на интервали и на края на годината, след като Централната банка предаде счетоводните си отчети (до шест месеца след края на всяка година). Офисът използва подпомагани от компютри техники за одит (т.нар. СААТ) и софтуер за одит (напр. IDEA), както и електронни таблици за подробно тестване на счетоводните отчети.

162. За финансовия одит на Централната банка се изготвят годишни планове. При изготвянето им се правят консултации с вътрешните одитори и се вземат предвид изложените гледни точки на членовете на Комитета за одит. По време на годишните одити се координират също обхвата, предмета, тестването, времето на провеждане на одита. Предстои да се извършват и одити за ефективността на изразходване на средствата, но законодателството за този вид одити е включено в Закона за Централната банка от 1997 г.

163. При одита за ефективност на изразходване на средства Офисът използва триетапен процес. Той се състои от най-общо изследване за определяне на обхвата на заданието, предварително изследване за определяне дали ще се прави подробен одит, и пълно изследване, което включва подробно разследване и тестване, които приключват с доклад по одита.

164. По отношение на докладите, съгласно Закона за Централната банка Генералният контролор и одитор е длъжен да одитира, удостовери и изготви доклад за всеки изпратен от централната банка счетоводен отчет и да изпрати от своя страна одитираните отчети на министъра на финансите, който пък ги депозира в двете камари на парламента. Одитите се извършват в съответствие със стандартите, издадени от Борда за одиторски практики, представляващ счетоводните органи на Обединеното Кралство и Ирландия.

165. Централната банка, в съответствие с изискванията на Закона за Централната банка от 1989 г., също изготвя и предава на министъра на финансите годишен отчетен доклад. Ако се налага, Офисът на генералния контролор и одитор може да изпрати писмо, ако има явни слабости във вътрешния контрол. Докладите за одита се публикуват едновременно с коментарите на мениджърите на банката, а проверка дали са предприети корективни действия обикновено се извършва по време на годишния одит през следващата година.

Вътрешен одит

Мандат и организация

166. Отделът за вътрешен одит в банката е независим от мениджърския екип, отчита се на управителя на банката и функционално докладва на комитета за одит към съвета на директорите, а организационно – заместник генералния директор (Човешки ресурси, общи услуги и информационни системи).

167. В най-общ план, ролята на вътрешния одит е да предоставя на комитета по одит и на ръководството на банката независима оценка на адекватността и ефикасността на системите за контрол, охрана и водене на записите на банката.

168. Отделът за вътрешен контрол удостоверява, че всички големи рискове се управляват и контролират ефикасно в Банката. Дават се препоръки за качеството и спазване на установения контрол и за надеждността и целостта на информацията.

169. Мисията на Отдела за вътрешен одит е постановена в Условието на заданието, ревизирани през януари 1997 г. и приети от съвета на директорите. Мисията дава подробна информация за обхвата, условията за докладване и отговорностите на вътрешния одит и на мениджмънта, както и за организационните връзки и за стандартите, които трябва да се прилагат.

Служители и умения

170. Отделът се състои от 9 души, включващи и началника. Приблизителният бюджет е 291 000 ирл. лири. Наемането на външни фирми за одит е ограничено до еквивалента на един служител годишно. Професионалното развитие на персонала и обучителните курсове са средно около една седмица на година на човек.

171. Уменията на персонала по одитиране включват банково дели, счетоводство, правни науки и EDP. Вакантни места се попълват обикновено от служители от други сфери на Централната банка чрез преместване или повишение. Служителите се насърчават да участват в подходящи курсове за обучение, включително и такива, водещи до квалификация по извършване на вътрешни одити.

Комитет по одит

172. Към съвета на директорите беше създаден Комитет по одит, в изпълнение на наредбите за Централната банка на Ирландия от 1994 г., където са определени и условията на работа на комитета.

173. Комитетът се състои от не по-малко от трима членове, назначени от съвета измежду директорите. Председателят също се назначава от Съвета и се номинира секретарят на Банката. Според наредбата комитетът трябва да провежда най-малко две срещи годишно. На практика комитетът провежда всяка година около четири срещи. Всички директори могат да присъстват на срещите. Освен това, длъжностни лица от банката и вътрешният одитор могат също да присъстват на срещите по молба на председателя. На срещите може да бъде поканен да присъства и Генералният контролор и одитор в качеството му на законен одитор. Той може да изисква да се проведе среща на комитета. Комитетът има правомощие да получава всякаква изисквана информация от служителите на Банката или от нейното ръководство.

174. Главните задължения на комитета са да:

- преглежда годишното остойностяване на инвестициите и годишните счетоводни баланси преди предаването им на Съвета;
- преглежда важни промени, предложени в счетоводната политика, които могат да се отразят на изискванията за разкритията на Банката;
- преглежда и обсъжда с Генералния контролор и одитор въпроси на одита, включително писма за констатирани слабости;
- преглежда програмата за вътрешен одит, осъществява координация с външните одитори, персонала и ресурсите на вътрешния одит и реномето му в банката; и
- разглежда важни заключения на вътрешни разследвания и отговорите на мениджърския екип.

175. Комитетът за одит е важен елемент от рамката на управленски контрол, който засилва доброто общо управление и отчетност.

Планиране и обхват на одита

176. Отделът приема годишни планове за одит и ги предава на Комитета по одит, за да ги прегледа и съгласува с Управителя и изпълнителния съвет. Плановите за одит се изготвят, като се използва подход за оценка на риска, и след това се определят одитите по степен на приоритет. Изготвен е тригодишен

план за одити, който обхваща около 180 звена. В плана са взети под внимание системите за финансов контрол и потребностите на мениджмънта.

177. Обхватът и предметът на одит включва всички сфери на операциите на банката. Извършват се одити както на основните, така и на спомагателните административни звена. Основният фокус е върху сферите, които се определят като представляващи най-голям финансов риск на базата на оценка на материалността, възможността за грешки или загуби, и репутацията на Банката. Извършват се и одити на системите за EDP, а наскоро започна да се прави одит и на системи EDP в процес на разработване.

Процесът на одитиране

178. Методологията на одита е разработена да взема предвид както присъщите, така контролните рискове. Вътрешните одити се извършват на базата на най-добрите международни практики и се прави неформално сравнение с външни организации, включително други централни банки, за да са полезни процесите на одит. Обикновено одитите се извършват от екип от двама одитори.

179. За всеки отделен одит се разработва и използва подробна одиторска програма (проверочен лист). В Приложение 3 са дадени някои примери на такива проверочни листове за одит, предоставени от Отдела за вътрешен одит. Тези програми се преразглеждат периодично. В някои случаи на одитираните се изпращат за попълване въпросници за вътрешния контрол. За целите на изготвяне на докладите се използват Microsoft Word и Excel. Използва се софтуерният продукт IDEA за извличане на данни, анализ и изготвяне на доклади, както и за избор на извадка и за целите на тестването на изпълнението и същността. Софтуерът Microsoft Office се използва за административни цели.

Докладване

180. Докладите за отделните одити се изготвят от екипите, които извършват одита, и се проверяват от ръководството на Отдела за вътрешен одит. Всички одити минават през процес на обмяна и събиране на информация за потвърждаване на фактологичната информация и получаване на коментари от ръководството. Крайните доклади се раздават на ръководителя на одитираното звено и на съответния член на съвета на директорите. Освен това се изготвя доклад за полугодие за извършени и предстоящи одиторски дейности и за възникнали въпроси, свързани с одитирането. Този доклад се изпраща на Комитета по одита с копие до Управителя на Банката. Този доклад се използва като база за следващата среща на Комитета, който от своя страна докладва на съвета на директорите.

181. При изпълнение на своите задължения Отделът по вътрешен одит използва одиторски стандарти и насоки, издадени от Института за вътрешен одит и основните счетоводни органи.

Международни отношения

182. Ръководителят на Отдела за вътрешен одит е член на TARGET група за одит (TAG) – комитет, съставен от главните одитори на централните банки на страните членки на ЕС и от Европейския монетарен институт (ЕМИ). TAG отговаря а разработване на рамка за извършвания одит на системата за разплащания TARGET и докладва пряко на Съвета на ЕМИ. TAG има няколко работни групи, в някои от които е представена и Банката. Банката също държи пулса на въпросите на управлението, които могат да окажат влияние върху нея, в резултат на подготвителните работи, свързани с единната европейска валута.

10. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ХОЛАНДИЯ

Централната банка

183. Холандската банка е основана през 1814 година. Тя е обществена компания с ограничена отговорност, чиито акции се държат от правителството. Законът за банките от 1948 г. предоставя на Банката голяма степен на независимост.

184. Управителното тяло на Банката се състои от президент и трима изпълнителни директори, един от които е директор-секретар. Те се назначават от Короната за период от седем години.

185. Съществува и Контролен съвет, който наблюдава как се управлява и се балансират годишните баланси и сметките за печалби и загуби. Правителството е представено в този Контролен съвет от кралския комисионер.

186. Съветът на Банката се състои от 17 човека: кралският комисионер, четири члена на Контролния съвет и 12 члена, назначени от Короната.

187. Холандската банка има своя роля в монетарната сфера, а именно да поддържа вътрешната и външната покупателна стойност на гулдена. За поддържане на координацията на монетарната и финансовата политика на банката се провеждат редовни консултации между двете монетарни власти – министъра на финансите и президента на Банката. От време на време законът урежда как да се разрешават възможни конфликти, които не могат да се разрешат безпроблемно.² Досега такива консултации винаги са водели до съгласие.

Външен одит

Висша одиторска институция

188. Алгемен Рекенкамер е основана през 1814 година. Конституцията от 1814 г. определя няколко висши държавни съвета като Алгемен Рекенкамер, която е независима от правителството и парламента. Структурата, задачите и компетенциите на Камарата са определени със специални закони. Основен закон е Законът за правителствените сметки. Камарата извършва одити за редовност и за изпълнение. Законът предвижда висшата одиторска институция да разчита на работата на одиторските отдели към министерствата при извършване на голяма част от своите одити. ВОИ няма правомощията на съд, не може да съди или санкционира тези, които отговарят за публичните разходи или на действия като апелативен съд.

189. Въпреки че ВОИ има правомощия да преглежда публични компании с ограничена отговорност, съществува изключение (определено в закона) по отношение на Холандската банка: тя може само да получава годишните сметки и доклади чрез посредничеството на министъра на финансите. Следователно ВОИ няма мандат да одитира Централната банка.

Лицензирани експерт-счетоводители

190. Външният одит се съсредоточава върху сертифициране на годишните отчети и се извършва от независим лицензиран експерт счетоводител, съгласно закона за одитиране на годишните отчети на фирмите с ограничена отговорност. Процедурите за извършване на вътрешен одит се координират с външния одитор на банката, за да се повиши ефективността и да се осигури на външния одитор възможност да разчита на извършената от отдела за вътрешен одит работа.

191. Мнението на външния одитор се включва в годишния доклад, който се одобрява от Контролния съвет, и се публикува.

² В такива случаи министъра на финансите има право да нареди Банката да поправи политиката си в съответствие с прилаганите от правителството финансова и монетарна политика. Управителният борд може да възрази срещу такава заповед пред Короната, която решава заповедта трябва да бъде изпълнена. Съгласно конституционната уредба на Холандия това означава, че правителството трябва да отговори на парламента какво е взетото решение.

Вътрешен одит

Мандат и организация

192. Отделът за вътрешен одит на Централната банка докладва на Управителният съвет на банката. Управителният съвет одобрява политиката за одит, която се включва в доклад за одиторската политика. Политиката се стреми към подходяща административна организация и вътрешен контрол, за да бъде информацията пълна и надеждна, и да се поддържа вътрешният одит като инструмент за управление.

193. Целите на отдела за вътрешен одит са одитиране и сертифициране на вътрешните отчети на банката и годишните отчети на филиалните звена, оценка на административната организация, автоматизираните информационни потоци и вътрешния контрол и специални задачи от страна на управителния съвет.

194. Ключов за одита е подходът на одитиране, ориентиран към системата. Информационните (финансови) системи на банката, било автоматизирани или не, както и техният организационен контекст и вътрешни контроли, са основните обекти на одит. EDP одитът играе важна роля в работата на отдела за вътрешен одит и една сравнително голяма част от ресурсите се използват за това. Част от EDP одита са предварителните одити на кандидатури. Оперативният одит (за ефективност) е по-малката част от работата на отдела за вътрешен одит, с изключение на системите EDP.

Персонал и умения

195. Отделът за вътрешни ресурси разполага с 23 служители (около 1,5% от персонала на Банката). От тях 11 работят в сектора на финансов и оперативен одит и осем – в сектора за EDP одит. Около две трети от служителите имат университетско образование или еквивалентна на него квалификация, от тях около 10 служители са експерт счетоводители. Сравнително малко са бившите банкери. Всички служители имат основни познания за одитиране чрез използване на компютърни системи. Част от планирането е обучението на служителите, което е около две седмици годишно на служител. Понякога за някои задачи, свързани с одитиране, се възлагат на външни одитори (по-малко от един човек годишно).

Планиране и обхват на одита

196. Отделът за вътрешен одит изготвя годишен одиторски план. Целта на този план е да се одитират главните системи за период от три до пет години. Най-общо, част от одиторския подход е да се анализира риска на ниво процес. За планиране и осъществяване на одиторските дейности се извършва анализ на риска на ниво финансови отчети и възможните им грешки. Решението дали може да се разчита на съществуващия вътрешен контрол е един от основните предмети на оценката на риска. Приети са и професионални насоки, които формулират общо приети одиторски практики.

197. Годишните одиторски планове се приемат и дискутират с мениджмънта. Осъществяване на плана е отговорност на отдела за вътрешен одит. Процедурите за вътрешен одит се координират с външния одитор на банката, за да се увеличи ефективността и да може външният одитор да разчита, когато е възможно, на извършените от отдела за вътрешен одит дейности. В Банката няма одиторски комитет, защото се смята, че съществуващите процедури са достатъчни.

Вътрешен контрол

198. Най-“чувствителните” отдели на банката имат секции за вътрешен контрол, които работят в тясно сътрудничество с отдела за вътрешен одит. Отделът за вътрешен одит разчита в голяма степен на заключенията на тези секции за вътрешен контрол. Разработен е наръчник с насоки за работата на секциите за вътрешен контрол, който дава основна информация за прилагането на вътрешен контрол в банката. За да се осигури ефективен и ефикасен подход при контрола, между отдела за вътрешен одит и секциите за вътрешен контрол се организират консултации по въпроса какви контролни дейности трябва да се извършват и за резултатите от проверката. Планирането се прави от ръководителя на секцията за

вътрешен контрол в консултация с отдела за вътрешен одит. Този план трябва да се одобри от ръководителя на съответния отдел. Планирането на дейността на Отдела за вътрешен одит се базира отчасти на плановете на секциите за вътрешен контрол.

Докладване

199. Отделът за вътрешен одит докладва официално на Управителния съвет на банката, на практика на директора-секретар. Всички прегледи и разследвания (около 80 годишно) приключват с доклад, като голяма част от докладите са свързани с EDP одита. Копия от докладите се предоставят на съответните заместник-директори и ръководители на отдели. Като общо правило съдържанието на докладите се дискутира предварително със засегнатите страни.

Международни отношения

200. Отделът за вътрешен одит поддържа непрекъснати контакти с подобни отдели за вътрешен одит в други централни банки и участва в работната група за вътрешен контрол. Работната група е разработила списък от основни принципи по всички аспекти, които се смятат за подходящи за осигуряване създаването и поддържането на ефикасни и ефективни системи за вътрешен контрол, като в същото време обръща необходимото внимание на различията, съществуващи в законодателната рамка в различните страни и потребността да се избегне съществуващата тежест на банковите операции.

11. СПЕЦИФИЧНИ МОДЕЛИ НА СТРАНИТЕ: ШВЕЦИЯ

Централната банка

201. Позицията на *Риксбанк* като централна банка датира от 1668 г. Най-новият законодателен документ, третиращ правомощията на банката, е ежегодно изменяния закон за Централната банка. В допълнение, Законът за конституцията и законът за Рикстага се отнасят до ролята и отговорностите на централната банка и на управляващия съвет.

202. Като централна банка на Швеция, Рикстагът отговаря за следене на валутните и кредитните пазари, за прилагане на необходимите мерки в областта на монетарната политика. Банката осигурява стабилност на цените и управлява валутните резерви на страната. Тя осигурява също сигурна и ефективна система за плащания чрез системата за междубанкови плащания. Единствено централната банка носи отговорността за разработване, сортиране, разпределение и предоставяне на шведските банкноти и монети.

203. Риксбанк е подчинена на Рикстага и се администрира от осем члена на управителния съвет (седем от които се избират от парламента). Осмият член на управителния съвет е управителят на централната банка и се избира от съвета за период от пет години. Двама зам.-управители действат като заместници на управителя на банката в управителния съвет по време на неговия мандат.

204. Персоналът на Централната банка на Швеция е общо приблизително 800 души. Общо активите за 1996 г. възлизат на 212 594 шведски крони.

205. В момента се обмислят промени в корпоративната структура на управление и практиките на централната банка, в резултат на наскоро проведено парламентарно изследване на банката (виж Глава 7).

206. Банката има международен секретариат, който осъществява контакти с МВФ и Европейския монетарен институт (ЕМИ), за да има ефикасна организация на *Рискбанк* във връзка с подготовката на въпросите, свързани с ЕС.

Външен одит

Висша одиторска институция

207. Шведската национална сметна палата е създадена през 1961 г., когато се обединяват Бордът за националните отчети и Бюрото за правителствен одит.

208. Сметната палата е централния орган за правителствено счетоводство и е подчинена на правителството. Тя се ръководи от генерален одитор, който се назначава от правителството за период от шест години, който може да бъде възобновен.

209. Нейната роля не е уредена със закон, а със специални държавни наредби, които представляват рамката за нейната дейност. Въпреки че одиторският мандат на Сметната палата е широк и палатата може да получава пълен достъп до информация, която ѝ е необходима за одитите, мандатът не включва одит на централната банка. Централната банка се одитира от парламентарни одитори, или парламентарни ревизори (виж по-долу). Централната банка има също достъп до всички документи, които са публичен достъп на парламентарните одитори.

Парламентарни одитори

210. Основният фокус на дейността на парламентарните одитори е постигане на целите и ефектите на правителствените решения, взети от Рикстага (парламента). Цялостният мандат позволява на парламентарните одитори да оценяват ефективното използване на ресурсите, включително управлението и използването на придобитите активи. Важна задача на одиторите е и изпълнението, както и надеждността на отчетите. В резултат на това одиторите стимулират най-ефективното използване на правителствените фондове, и следят държавните активи да се използват по рационален начин. Извършват се два вида одит. Финансовите одити се фокусират върху надеждността на счетоводните

системи, сметките, докладите и вътрешния контрол. Допълнително се правят одити на изпълнението, които се фокусират върху аспектите на ефективността и продуктивността.

211. Съгласно Закона за одитиране на парламентарната администрация, парламентарните одитори трябва да оценяват за всяка финансова година държавното управление и администрация на Централната банка.

212. Специфичните цели на одита на парламентарните одитори са да:

- преглежда практиките и контрола на борда и на вътрешното управление на банката, както и администрацията;
- изказва мнение за освобождаване на управителния съвет от отговорност по отношение на администрацията;
- оценява годишните доклади на Риксбанк и отчетите за приходите и балансовите отчети;
- дава на Риксбанк одиторски препоръки и заключения.

213. Парламентарните одитори са 12 на брой и 12 зам.-одитори, избрани от парламента за период от четири години. Има и отделен офис на парламентарните одитори (секретариат), който извършва ежедневната работа по одитите и неговият персонал е 20 души, които работят в тясно сътрудничество в избраните одитори. Често, по време на одитите, се наемат и външни експерти. Дейността на централното правителство се преглежда, като се предоставят предложения до парламента и доклад до правителството. Всъщност, парламентарните одитори са агенцията, която одитира Риксбанк централната банка.

214. Общият бюджет е около 16 млн. шведски крони. В най-скоро време ще бъде разгледан въпросът за създаване на одиторски комитет. В настоящия момент на различни пленарни сесии и вътрешни работни срещи се обсъждат и разглеждат проектопредложения и доклади за одит.

215. Одитите се извършват от парламентаристите с помощта на секретариата. За изпълнение на одиторския мандат, от персонала се изискват умения за финансов, счетоводен, EDP одит и одит на изпълнението. В зависимост от обхвата на одит-заданието се сформира мулти-дисциплинарен екип от икономически експерти, счетоводители и одитори.

216. Изготвят се годишни одиторски планове на базата на консултации с обществеността, постоянните парламентарни комисии, отделни членове на парламента, парламентарните одитори и техния офис.

217. Някои теми на одит в плановете за одит се променят, но покриват бюджет и разпределение на ресурсите, административна политика, възлагане на поръчки, юридическата система, здравеопазване, образование и околна среда.

218. В съответствие с получените и включени в годишния одиторски план предложения, се изготвят планове за индивидуални задачи на основата на предварително извършено проучване или изследване. Предварителното изследване потвърждава потребността да се продължи по-нататък с по-подробно изследване. След това се изготвя одиторски доклад, в който са представени препоръки и заключения, и се разпространява за коментари. След това се прави крайно предложение до Рикстага (правителството). Тези предложения се третира по същия начин, както правителствените проектозаконови за последващ парламентарен дебат и решение. Одиторите представят на Рикстага годишен доклад и за своите дейности.

219. Ежегодно парламентарните одитори предават на Рикстага т.нар. Становище до парламента, с оценка на бизнес-дейността на централната банка и съответните финансови отчети. От името на парламентарните одитори становището се подписва от председателя на парламентарните одитори и началника на офиса на парламентарните одитори.

Външни одитори от частния сектор

220. Парламентарните одитори разчитат на подробните доклади за одитиране на годишните отчети на централната банка, извършени от външни одитори от частния сектор, за да изготвят своя оценъчен доклад до парламента. Резултат от тази работа е одиторското мнение, удостоверяващо истинността и

точността на годишните отчети на централната банка. Този доклад се извършва съвместно от одиторския отдел на парламента и одиторите от частния сектор.

Вътрешен одит

Мандат и организация на одита

221. Дейностите на одиторския отдел са определени в Закона за централната банка от 1988:46,чл.35, който определя, че в Главният офис на Риксбанк трябва да има одиторски отдел. Одиторският отдел в Риксбанк се отчита на управителния съвет.

222. Освен това, Законът за одит на парламентарната администрация, както и вътрешна инструкция за одит на Риксбанк, описват ролята и отговорностите на одиторския отдел. Те са обобщени в годишния доклад на банката и са:

- да се види дали сметките са верни, честни и в съответствие с добрите счетоводни практики;
- инспектиране на вътрешния контрол с особено ударение върху опазване на ценността на Риксбанк в светлината на нейните активи;
- осигуряване поддържането на напълно задоволително качество на сигурността на информационните системи за счетоводство, системите за статистическа и свързана с нея информация. Одиторският отдел прави одиторски наблюдения и препоръки за ефективността и постигане на банковите цели.

Персонал и умения

223. Одиторският отдел се състои от девет одитора. Приблизителният бюджет е 4 млн. шведски крони. Сключването на договори с външни одиторски фирми за предоставяне на одиторски услуги е ограничено до по-малко от еквивалента на един служител годишно. Средната продължителност на програмите за професионално развитие и обучителните курсове е около две седмици годишно. Те се допълват от обучение на работното място и работа с консултанти и външни одитори.

224. Главни опитни одитори изпълняват задачите по одита съгласно потребностите на банката. Уменията на одиторския персонал са главно в областта на одитиране на финансовото отчитане и EDP одит. Специалисти се търсят и назначават главно от външни одиторски фирми, националната сметна палата и търговските банки.

225. В момента се обсъжда създаване на одиторска комисия за Банката.

Планиране и обхват на одита

226. Изготвят се годишни одиторски планове и се предоставят за одобрение на управителния съвет. Допълнителни документи за планиране на всички области на одитиране дават карта на одитите за период от три години.

227. Обхватът и предмета на одит включват цялата област, по-специално системите за чужди валути и транзакции, одит на финансовите отчети, 11 регионални клонове, осем валутни депа, EDP одит (включително системи в процес на разработване) и одит на ефикасността и управлението на някои организационни функции. Основният фокус е върху счетоводството и вътрешния контрол, особено във връзка с ценностите, информацията и системите за сигурност. Одиторската дейност, предоставена в годишния доклад и отчети на Риксбанк, се използва от парламентарните одитори за изпълнение на техния мандат свързан с редовността.

Одиторският процес

228. Един важен аспект от одита на Риксбанк е в областта на оценката на риска, който се основава на вътрешния контрол и материалност. По време на етапа на планиране се идентифицират комбинирани

рискове (на EDP системи) по отношение на значимост (относителна важност на полето на дейност, чувствителност, атрибути на транзакции и приложенията на генералната счетоводна книга). Впоследствие те се анализират за риск от разкриване, подмяна, унищожаване и достъп до информация. След това се определят съответни нива на риск (нисък, среден, висок) към отделните банкови системи и операции, за да се определят приоритетите за одитиране. Други методи за оценка на риска са също толкова добре развити за финансов одит и одит на клоновете на банката.

229. Работните инструменти включват комбинация от одиторски програми и въпросници за вътрешен контрол. Инструменти за основно рамкиране се използват за извличане на данни и анализ; за извличане на данни, анализ и доклади се използва и софтуерният продукт ACL. Той се използва и за избор на извадка и извършване на обстойно тестване на балансните отчети. MS Office се използва за административни цели. За изчисляване на времето се използва специфична програма, наречена DB2. Общ архив от препоръки (използван с помощта на MS Access) се поддържа за одиторския отдел, с цел подпомагане на последващи действия, планиране на одити и молби за информация.

Докладване

230. Докладите на отделните одити се разпространяват до някои или до всички от следните получатели, в зависимост от обстоятелствата: управителния съвет, управителя и ръководството на одитираните звена в банката. В началото на всеки доклад се дава кратко обобщение. Освен това, одиторският отдел подготвя годишен доклад за своята дейност и резултатите от нея и го предава на управителния съвет и на висшето ръководство на банката.

231. Одиторският отдел на Риксбанк отговаря и за изпращане на годишния доклад за отчетите на офиса на парламентарните одитори.

232. Последваща проверка на прилагането на направените в одитите препоръки се прави два пъти в годината или когато се определи дата за следващия одит.

Международни отношения

233. Одиторският отдел е член на срещата G 10 на управители на звената по вътрешен одит на централните банки. Това е форум, който позволява дебатиране на въпросите на одита и вътрешния контрол и споделяне на нови разработки и поуки в областта на одитиране на централни банки.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА ЗАКОНИТЕ ЗА БАНКИТЕ³

	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
Банков закон	1957 г.	1942 г.	1948 г.	1988 г.
Монетарна политика	Регулиране на масата на парите в обръщение и предоставените кредити, с цел опазване на националната парична единица.	Опазване на паричната единица.	Регулиране на стойността на холандската парична единица по начин, който ще е най-подходящ за водене на нацията към просперитет и благосъстояние, и се стреми да поддържа стойността на паричната единица, колкото е възможно по-стабилна.	Централната банка отговаря за политиката за валутния обмен и кредитната политика. Тя трябва да осигурява стабилна и ефективна система за плащания.
Банкноти	Единствено банката има право да емитира банкноти	*4	Банката предоставя банкноти за обръщение в Холандия, улеснява местните и чуждестранните трансфери на парични средства. Единствена има право да емитира банкноти.	Има изключителното право да емитира банкноти и монети.
Надзор на кредитната система	В Германия банковият надзор се извършва от Федералния офис за надзор на банките (който е федерален орган, подчинен на МФ) в сътрудничество с Банката.	Контролът на кредитите, който трябва да е постоянен и основна цел за благосъстоянието на народа като цяло.	Упражнява надзор на кредитната система в изпълнение на Закона за надзор на кредитната система от 1992 г.	*
Правна форма	Федерален орган	Корпоративен орган	Корпоративен орган	Инструмент на правителството и орган, подчинен на парламента.
Висше ръководство	Дирекция, състояща се от президент, вицепрезидент и максимум шест други членове	Борд на директори, състоящ се от управител, максимум девет директора и максимум двама обслужващи директори	Управителен борд, състоящ се от президент, секретар и не повече от пет изпълнителни директори	Управителен борд от осем члена, седем избрани от Риксбанк.

³ По време на изготвяне на това изследване законите за централните банки в четирите страни, предмет на това изследване, бяха адаптирани към договора от Маастрихт, за да се създаде ЕСЦБ (европейска система на централните банки).

⁴ Звездичките тук и да други места нататък показват, че информацията не е приложима или – в някои много редки случаи – няма информация.

	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
Назначения на висшето ръководство	Номинирано от Федералното правителство и назначено от президента на Федералната република	Управителят се назначава от президента (за седем години), другите членове на борда на директорите се назначават от МФ (за пет години). Мандатът на обслужващите директори (държавни служители) е изцяло по преценка на МФ.	Членовете на управителния борд се назначават от кралицата за седем години (по препоръка на управителния борд и контролния борд).	Управителят се избира от седемте члена на борда. Управителният борд избира също двама зам. управители извън банката.
Надзорен борд/Банков съвет	Съвет на Централната банка, съставен от президент, вицепрезидент, членове на дирекцията и президентите на централните банки на провинциите.	*	12 членове се назначават от акционерите (=МФ) за надзираване на управлението на банковите дела и за адаптиране на годишните балансови отчети и отчетите за печалбите и загубите. Само като наблюдател съществува и кралски комисар, назначен от кралицата от името на правителството, който има право да присъства на срещите на Надзорния борд. Банковият съвет се състои от 17 члена; кралският комисар (председател), 4 члена на Надзорния борд и 12 члена, назначени от кралицата да представят организациите от промишлеността и търговията. Банковият съвет има правомощие да прави по своя инициатива препоръки до МФ по въпроси, които са свързани с принципите, от които се ръководи банката в своята	*

	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
Парламент	Дойче Бундесбанк не е предмет на какъвто и да е парламентарен контрол	*	политика. *	Годишният бюджет на банката за следващата година се депозира в комисията по финанси към парламента и в офиса на парламентарните одитори. Парламентът утвърждава годишните отчети на Банката и разпределянето на печалбата и освобождава управителното тяло на банката от отговорност.
Правителство	Бундесбанк е независима от инструкциите на федералното правителство	Министърът на финансите може, в случаите, когато сметне за необходимо, да помоли управителя на банката (или борда) да се консултира с него или да го информира по въпросите на изпълнението от страна на банката на основните определения й функции и задължения, а бордът отговаря на всяка такава молба.	Министърът на финансите може да дава насоки на Управителния борд, когато сметне, че банковата политика трябва да се координира с паричната и финансовата политика на правителството. В случаи на възражения решението се взема от кралцията.	Преди да вземе важно решение за паричната политика, централната банка се консултира с назначен от правителството министър. В изключителни случаи банката може да взема решения без консултации.
Финансова информация	Бундесбанк публикува седмичен бюлетин (като баланс)	*	Управителният борд публикува седмичен обобщен баланс.	*
Разпределение на печалбата	В голямата си част за федералното правителство	*	Платена на държавата	Определя се от парламента
Изисквания за одит	Годишните отчети се одитират от един или повече одитори, назначени от съвета на централната банка съгласувано с федералния одиторски съд. Одиторският доклад на външните одитори служи	Генералният контролор и одитор одитира, удостоверява и докладва за всеки предаден му съгласно закона финансов отчет. Неговият одиторски доклад се предоставя на министъра, който предоставя копия на всяка камара в парламента.	*	Външен: Годишният доклад на операциите на централната банка и предложението за разпределение на печалбата се предава на офиса на парламентарните одитори. Вътрешен: Главният офис има одиторско звено.

	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
	като основа за одитите, които извършва Федералният одиторски съд. Одиторските доклади, заедно с направените от ФОС коментари, се предоставят на федералното министерство на финансите.			Дейностите на одиторския отдел се управляват от управителния борд.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Тема	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
Изисквания на ЕС	<p>Централните банки и надзорните банкови органи на страните-членки на ЕС са разработили принципи и изисквания, по които се управлява вътрешната система за контрол и одит на банката. Тези принципи са публикувани като документ на ЕМИ "Вътрешни системи за контрол на кредитни институции" след консултации с федерации на счетоводители и други органи. Изискванията, от които се ръководят вътрешните и външните одитори, изложени в този документ, важат и за централните банки.</p>			
Ключови играчи	<p>Федералният одиторски съд (ВОИ) одитира Бундесбанк, като използва годишния одиторски доклад на външните одитори (лицензирани счетоводители). ВОИ информира федералния парламент за съществените си заключения.</p>	<p>Офисът на генералния контролор и одитор (ВОИ) одитира Централната банка на Ирландия и докладва пряко на парламента и неговия комитет за публични отчети. ВОИ разчита на одиторската работа, извършена от отдела за вътрешен одит, както и на функциониращия в банката одиторски комитет.</p>	<p>Висшата одиторска институция няма мандат да одитира централната банка на Холандия. Външният одит на банката се извършва от независим лицензиран счетоводител. Работата на отдела за вътрешен одит на банката се координира с външните одитори, за да се осигури ефективност и за да може външният одитор да разчита във възможно най-голяма степен, на работата на вътрешните одитори.</p>	<p>Парламентарният одитор одитира финансовите отчети, управлението и администрацията на Риксбанк (централната банка). Парламентарните одитори разчитат на подробния одиторски доклад на частна одиторска фирма. Ежегодно на парламента се представя доклад за оценка на бизнес дейността на централната банка и свързаните с него финансови отчети. Шведската стопанска камара (която е подчинена на правителството) няма мандат да одитира централната банка.</p>
Счетоводни стандарти	<p>Не съществуват международни счетоводни стандарти за централните банки. Централните банки на страните от ЕС са в процес на изготвяне на единни счетоводни правила за Европейската система на централните банки (ЕСЦБ).</p>			

Тема	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
<i>Обучение на одиторите в централните банки</i>	Обучението и професионалното развитие на одиторите обикновено е комбинация от университетско образование и обучение на работното място. Тези форми се допълват от посещения на семинари и конференции, за да могат одиторите да са в течение на модерните одиторски техники и т.н. Повечето одиторски организации се опитват да осигурят на всеки одитор най-малко една до две седмици обучение годишно.	Професионалното развитие и курсовете за обучение са средно около една седмица на човек на година.	Годишното обучение на персонала е около две седмици на човек. Всички лицензирани счетоводители задължително преминават през постоянна програма за обучение и събират "точки", за да удостоверят професионалната си квалификация.	Одиторите трябва да имат висше икономическо образование. Продължаващо обучение се осигурява от семинари, организирани от частни одиторски фирми или от ВОИ.
<i>Използване на частни одитори</i>	Изразходването за една година време за обучение на одиторите на Бундесбанк е около 3-5% от тяхното работно време. Освен това, то се допълва от непрекъснато обучение, най-вече по английски език и в областта на обработка на данни/ персонални компютри.	* ⁵	Външният одит на банката се извършва от независим експерт-счетоводител	За всички дейности Отделът за вътрешен одит може да използва частни одитори; те могат да заемат и временно свободни работни места. Парламентарните одитори разчитат на подробния одиторски доклад, изготвен от частна одиторска фирма.
<i>Видове одит, извършвани от звеното за вътрешен одит и от ВОИ</i>	Одиторски подход на ВОИ: Одит на финансовото управление на Бундесбанк за	Одиторски подход на ВОИ: Одит на точността и надеждността на финансовите отчети и подпомагащите системи.	Вътрешният одит е насочен към системите, и в него важна роля играе одитът на електронната обработка на данните. Неразделна част	*

⁵ Звездичките означават, че по съответните въпроси информацията не е подходяща или, в някои случаи липсва.

Тема	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
	<p>определен период (например една година). Одит на конкретна област на дейност или на специфична дейност в Бундесбанк и едновременно с това, в други финансови институции (т.нар. кръстосан одит). ВОИ използва сравненията за своите изводи и оценки.</p>	<p>Одитът за редовност следи разходите да са правомерни. Одит на икономическата ефективност.</p>	<p>от този подход е оценка на административната организация и вътрешния контрол. Външният одит се концентрира върху заверка на финансовите отчети.</p>	
<p>Практики за докладване</p>	<p>Докладите на външните одитори от частния сектор се изпращат на Бундесбанк, на федералното министерство на финансите, федералното министерство на икономиката и федералния одиторски съд. Федералният одиторски съд (ВОИ) докладва на федералния парламент за всички заключения, които сметне за нужно. Докладите на вътрешните одитори се изпращат на одитираните институции. Обобщени годишни доклади се</p>	<p>Офисът на генералния контролор и одитор (ВОИ) извършва одит на Ирландската централна банка и докладва пряко на парламента и неговата комисия за публични финанси. Той също одитира и заверява всички изпратени от банката отчети и след това изпраща одитираните отчети на министъра на финансите. Централната банка предава годишен доклад за своята дейност на министъра на финансите. Офисът за вътрешен одит докладва на управителя на Банката и има взаимоотношения за функционално докладване с Комитета за одит към</p>	<p>Отделът за вътрешен одит докладва официално на управителния борд на банката, и на практика на директора-секретар. Копия от одиторския доклад се предават на съответния зам.-директор и ръководител на одитирания отдел. Външният одитор докладва на управителния борд и неговата заверка на финансовите отчети се включва в публикувания годишен счетоводен отчет на Банката.</p>	<p>Парламентарните одитори докладват годишно на Рикстага (парламента) за оценката на дейността на Риксбанк и свързаните с тях финансови отчети. За това те разчитат на подробен одиторски доклад от частна одиторска фирма. Бордът на директорите на Банката получава годишен обобщен доклад с най-важните заключения от вътрешния одит. Одитираните институции получават пълния доклад.</p>

Тема	Германия	Ирландия	Холандия	Швеция
	изпращат на президента и на другите членове на Дирекцията/Съвета на Централната банка и на външните одитори.	Банката.		
Банкова тайна и одити	По принцип, всички вътрешни и външни одитори имат достъп до информацията, от която се нуждаят за извършване на одитите. Банковата тайна включва например сметките на клиентите на банката, данни за предпазливост, както и личните досиета на служителите на Бундесбанк. Ако трябва да се одитират изключително конфиденциални области, се назначават опитни одитори, на които може да се има доверие.	*	По принцип, всички вътрешни и външни одитори имат достъп до информацията, от която се нуждаят за извършване на одитите.	Вътрешните одитори не са ограничени от банковата тайна. Банковите тайни са свързани главно с икономическите отношения между банката и нейните клиенти или със стратегическа пазарна информация.

**ПРИЛОЖЕНИЕ 3. ПРИМЕРНИ ОДИТОРСКИ ПРОГРАМИ: ВЪПРОСНИЦИ ОТ
ИРЛАНДИЯ**

АС027-01

ГЕНЕРАЛЕН КОНТРОЛЪОР И ОДИТОР

Формуляр за оценка на контрола
Организация/гласуване:
Кредитори

Изготвен от	Година	19
	Инициали/ Дата	
Проверен от	Инициали/ Дата	

Дата на предишния одит

_____

_____

	Предишен одит	Настоящ одит
А. КЛЮЧОВ ВЪПРОС		
Контролът подходящ ли е да гарантира, че:		
1. потвърдителните писма от доставчиците за размера на задълженията отговарят на салдата по кредиторските сметки в Главната книга, както и на контролната сметка на кредиторите	_____	_____
2. всички кредитори и начисления към тях са съществуващи в декларирания размер и съответните записи са направени	_____	_____
3. никакви задължения не могат да бъдат пропуснати	_____	_____
4. всички записи по кредиторските сметки са надлежно подписани от упълномощено за целта лице	_____	_____
Б. ВЪТРЕШЕН ОДИТ		
Тази област от дейността на организацията била ли е предмет на вътрешен одит през годината? Ако да, да се приложи копие от доклада към работното досие на текущия одит.	_____	_____
В. СПЕЦИФИЧНИ КРИТЕРИИ ЗА КОНТРОЛ		
1. Съществува ли система за рекапитулация на салдата по кредиторските сметки в Главната книга с потвърдителните писма от доставчиците за размера на задълженията?	_____	_____
2. Списъкът със салдата по кредиторските сметки редовно ли се сравнява със салдото по контролната сметка и рекапитулират ли се различията?	_____	_____
3. Правилно ли се осчетоводяват задълженията и отстъпките към и от доставчиците?	_____	_____
4. Дебитните салда по кредиторските сметки проверяват и проследяват ли се редовно?	_____	_____
5. Надлежно подписани от упълномощено лице ли са кореспондиращите записи от сметките в дневниците за покупки и продажби в тези от Главната книга?	_____	_____

	Предишен одит	Настоящ одит
6. Задоволителни ли са процедурите във връзка с годишното счетоводно приключване?	_____	_____

Г. ДИСЦИПЛИНАРЕН КОНТРОЛ

1. Достатъчно документално обосновани ли са операциите, процедурите и системите в проверяваната област от дейността на организацията?	_____	_____
2. Съществува ли рационално функционално разделение на труда, позволяващо осъществяването на адекватен контрол?	_____	_____
3. Определени ли са съответни лимити на правомощия?	_____	_____
4. Съществува ли необходимия контрол от страна на висшестоящото звено?	_____	_____
5. Извършените проверки достатъчно обосновани ли са с доказателствен материал?	_____	_____
6. Достатъчна ли е честотата на проверките?	_____	_____

Д. КРИТЕРИИ ЗА КОНТРОЛ НА КОМПЮТЪРНАТА ОБРАБОТКА НА ИНФОРМАЦИЯТА

(Отнася се до Насоките за оценка на контрола на компютърната обработка на информация)

Каква част от дейностите в проверяваната област се извършва автоматизирано?

1. Контролира ли се въвеждането на данните?	_____	_____
2. Въвеждането на данните проверява ли се?	_____	_____
3. Осъществява ли се контрол върху промените и пълнотата на постоянните данни?	_____	_____
4. Осъществява ли се контрол върху отказите на системата при въвеждане на данни?	_____	_____
5. Осъществява ли се контрол върху временно закритите сметки?	_____	_____
6. Има ли звено за ефективен контрол върху данните?	_____	_____
7. Съществува ли система от адекватни мерки за сигурност?	_____	_____
8. Извършва ли се осъвременяване и балансиране на операциите и контролира ли се основният файл?	_____	_____
9. Контролира ли се прехвърлянето на данни в интегрирани компютърни системи?	_____	_____
10. Извършва ли се контрол от страна на потребителя върху изходящите данни?	_____	_____
11. Контролират ли се въпросите, свързани с ръчна намеса в компютъризираната система?	_____	_____
12. Съществува ли контрол върху анулираните операции?	_____	_____

Е. ПРЕДВАРИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА РИСКА

Потенциалните рискове за организацията в тази област на дейност са:

ГЕНЕРАЛЕН КОНТРОЛЪОР И ОДИТОР

Одиторска програма
Организация/Гласуване:
Кредитори и начисления
Година....

	Загл./дата	Комен тари	Осн. точки
Цели:			
A. Всички задължения към кредиторите и съответните начисления са записани в счетоводните регистри	_____	_____	_____
B. Всички задължения към кредиторите и съответните начисления съществуват	_____	_____	_____
B. Да се провери дали всички така описани суми са настоящи пасиви на организацията в посочения размер	_____	_____	_____
Процедури:			
A. Аналитичен преглед			
Извършване на подходящи анализи в тази област и преглед на съответните пропорции и тенденции	_____	_____	_____
B. Обща			
1. Да се получи списък с кредиторите и съответните начисления, общата сума на която отговаря на сумата, посочена в счетоводния баланс.	_____	_____	_____
2. Да се провери дали сумите от списъка на кредиторите отговарят на салдата по аналитичните сметки за всеки кредитор в дневника на кредиторите.	_____	_____	_____
3. Да се проверят общите суми в списъка.	_____	_____	_____
4. Да се провери дневника на кредиторите и:			
a. да се провери дали салдата на индивидуалните кредиторски сметки се основават на съответни фактури;	_____	_____	_____
б. да се провери за необичайни записи;	_____	_____	_____
в. да се проверят общите суми в дневника на кредиторите.	_____	_____	_____
5. Да се направи подробна рекапитулация между потвърдителните писма от доставчиците и салдата в дневника на кредиторите	_____	_____	_____
6. Да се изследват всички значими дебитни салда, произтичащи от по-долните пера, и да се прецени дали трябва да бъдат преквалифицирани като вземания:			
a. надплащания;	_____	_____	_____
б. невъведени фактури;	_____	_____	_____
в. предварителни плащания, или;	_____	_____	_____
г. грешки при счетоводните записвания.	_____	_____	_____
B. Контрол на кредиторите при одита			

	Загл./дата	Комен тари	Осн. точки
1. Да се потвърди дали салдото на контролната сметка на кредиторите в Главната книга отговаря на баланса в дневника на кредиторите	_____	_____	_____
2. Горната рекапитулация се извършва, като се проверяват:			
а. Договори;	_____	_____	_____
б. Корекции или необичайни записи, подкрепени документално;	_____	_____	_____
в. последващо изчистване на корекции	_____	_____	_____
3. Преглед на контролната сметка на кредиторите (в Главната книга) и			
а. Проверка на всякакви допълнения и салда за/от пренасяне в бъдещи периоди;	_____	_____	_____
б. Разследване на всички очевидно необичайни записи;	_____	_____	_____
в. сравнение на салдата на сметката на месечна основа и ако има рязко увеличение на тенденцията, да се изследват причините.	_____	_____	_____
Г.			
1. Потвърждаване на касови плащания от касовата книгата със записи по кредиторските сметки в дневника на кредиторите.	_____	_____	_____
2. Проверка на сборовете от постъпления в касовата книга и разплащателни сметки със салдото по контролната сметка на кредиторите в Главната книга	_____	_____	_____
3. Преглед на записите в дневника на кредиторите и проверка на валидността на транзакциите съгласно приложената документация.	_____	_____	_____
SS- SM-			
Д. Разпращане на потвърдително писмо			
Изпращане на потвърдително писмо до кредиторите, рекапитулация на отговорите със списъка на салдата и разглеждане на всички несъответствия. Осъществяване контакт с всички кредитори, от които не са получени отговори.	_____	_____	_____
SS- SM-			
Е. Начисления			
1. Преглед на графика на начислените разходи в края на годината за проверка на тяхната пълнота и точност по отношение на:			
а. последващи плащания;	_____	_____	_____
б. споразумения;	_____	_____	_____
в. начисления от предходни години;	_____	_____	_____
г. Главни счетоводни книги.	_____	_____	_____
2. Политиката по отношение на предварителните плащания към доставчици е разумна.	_____	_____	_____

	Загл./дата	Комен тари	Осн. точки
Ж. Приключване			
1. Да се тестват процедурите за годишно приключване чрез преглед на:			
Възложени поръчки за доставки или услуги;			
SS-		SM-	
Записи за получени стоки;			
SS-		SM-	
Записи за върнати стоки;			
SS-		SM-	
Фактури за покупки;			
SS-		SM-	
Кредитни бележки.			
SS-		SM-	
2. По отношение на процедурите за приключване, да се гарантира, че всички получени стоки са регистрирани в системата на покупките/кредиторите и че свързаните с тях разходи са начислени или фактурирани за всички покупки.			
3. Чуждестранна валута			
1. Да се провери дали задълженията към кредитори и съответните начисления, деноминирани в чуждестранна валута са превърнати в ирландски лири по съответния разменен курс за нуждите на годишното счетоводно приключване			

ГЕНЕРАЛЕН КОНТРОЛЪОР И ОДИТОР

Формуляр за оценка на контрола

Организация/гласуване:

Длъжници

Изготвен от	Година	19
	Инициали/ Дата	
Проверен от	Инициали/ Дата	

Дата на предишния одит

	Преишен одит	Настоящ одит
--	--------------	--------------

А. КЛЮЧОВ ВЪПРОС

Контролът подходящ ли е да гарантира, че:

- Салдото на контролната сметка на длъжниците съответства на сумата от салдата на сметките от дневника на длъжниците?
- всички длъжници и авансови плащания са отразени в счетоводните книги с правилната им стойност?
- всички записи по сметките за вземания са надлежно подписани от упълномощено за целта лице и няма такива, които са пропуснати
- всички салда по сметките на клиенти са събираеми или са направени съответните провизии за просрочени вземания
- използвани са всички налични отстъпки

Б. ВЪТРЕШЕН ОДИТ

Тази област от дейността на организацията била ли е предмет на вътрешен одит през годината? Ако да, да се приложи копие от доклада към работното досие на текущия одит.

В. СПЕЦИФИЧНИ КРИТЕРИИ ЗА КОНТРОЛ

- Редовно ли се прави рекапитулация на салдото по контролната сметка на длъжниците и салдата в дневника на длъжниците?
- Редовно ли се изпращат извлечения на клиентите?
- Разследват ли се получени суми, които не са в съответствие с фактурираната стойност?
- Преглеждат ли се и контролират ли се кредитните салда на сметките?
- Прави ли се анализ на просрочеността на вземанията, редовното им преразглеждане и вземане на съответните мерки?
- Съществува ли необходимият контрол при класификацията на задълженията и отписването на трудносъбираемите вземания?
- Съществуват ли съответни условия за уреждане на вземанията?
- Правят ли се проверки дали са валидни получените отстъпки?

Г. ДИСЦИПЛИНАРЕН КОНТРОЛ

- Достатъчно документално обосновани ли са операциите, процедурите и системите в проверяваната област от дейността на организацията?

	Предишен одит	Настоящ одит
2. Съществува ли рационално функционално разделение на труда, позволяващо осъществяването на адекватен контрол?	_____	_____
3. Определени ли са съответни лимити на правомощия?	_____	_____
4. Съществува ли необходимия контрол от страна на висшестоящото звено?	_____	_____
5. Извършените проверки достатъчно обосновани ли са с доказателствен материал?	_____	_____
6. Достатъчна ли е честотата на проверките?	_____	_____

Д. КРИТЕРИИ ЗА КОНТРОЛ НА КОМПЮТЪРНАТА ОБРАБОТКА НА ИНФОРМАЦИЯТА

(Отнася се до Насоките за оценка на контролите за компютърната обработка)

Каква част от дейностите в проверяваната област се извършва автоматизирано?

1. Контролира ли се въвеждането на данните?	_____	_____
2. Въвеждането на данните проверява ли се?	_____	_____
3. Осъществява ли се контрол върху промените и пълнотата на постоянните данни?	_____	_____
4. Осъществява ли се контрол върху отказите на системата при въвеждане на данни?	_____	_____
5. Осъществява ли се контрол върху временно закритите сметки?	_____	_____
6. Има ли звено за ефиктивен контрол върху данните?	_____	_____
7. Съществува ли система от адекватни мерки за сигурност?	_____	_____
8. Извършва ли се осъвременяване и балансиране на операциите и контролира ли се основният файл?	_____	_____
9. Контролира ли се прехвърлянето на данни в интегрирани компютърни системи?	_____	_____
10. Извършва ли се контрол от страна на потребителя върху изходящите данни?	_____	_____
11. Контролират ли се в компютъризираната система ръчните операции?	_____	_____
12. Съществува ли контрол върху анулирани операции?	_____	_____

Е. ПРЕДВАРИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА РИСКА

Рисковете за организацията в тази област са:

ГЕНЕРАЛЕН КОНТРОЛЪОР И ОДИТОР

Одиторска програма
Длъжници и авансови плащания
Година...

ПЛАНИРАНЕ: Взех под внимание изложението от формуляра за оценка на контрола, при планиране на вида и нивото на проверките. На основата на това изложение одобрявам целите и плана за одита, както са представени в тази одиторска програма.

Главен одитор:.....

Дата:.....

ЗАКЛЮЧЕНИЯ: Завърших работната програма, определена в представената по-долу одиторска програма. Основните точки, които се нуждаят от последващи действия, са подробно описани във формуляра за констатации.

Одитор:.....

Дата:.....

ОДИТОРСКИ ДОКЛАД: На основата на моята оценка на контрола, потвърдена от одиторските тестове, оценявам контролния риск като _____ (висок/среден/нисък).

На базата на работната програма, дадена по-долу, потвърждавам, че целите на одита бяха постигнати по отношение на точките, включени в моя доклад.

Главен одитор:.....

Дата:.....

ПОДПИСВАНЕ НА ОДИТА: Проверих тази програма и нейното изпълнение. Трябва да се предприемат следните действия:

Заместник директор:.....

Дата:.....

	Загл./ дата	Комен тари	Осн. точки
Цели:			
A. Да установи дали всички длъжници са записани в счетоводните книги	_____	_____	_____
B. Да установи дали всички записани длъжници са съществуващи при счетоводното приключване на годината и сумите на вземанията са правилно записани	_____	_____	_____
B. Да се потвърди, че всички вземания са събираеми и ако не, че е направена съответната провизия за несъбираеми и трудносъбираеми вземания.	_____	_____	_____
G. Всички аванси са изчислени на разумна база.	_____	_____	_____
Процедури:			
A. Аналитичен преглед			
Извършване на подходящи анализи в тази област и преглед на съответните пропорции и тенденции	_____	_____	_____
B. Обща			
1. Да се получи списък на длъжниците и авансовите плащания и се провери дали сумите отговарят на тези в годишния счетоводен баланс	_____	_____	_____

	_____	_____	_____
2. Да се провери дали сумите от списъка на длъжниците отговаря на салдата по аналитичните сметки за всеки длъжник в дневника на длъжниците.	_____	_____	_____
3. Да се проверят общите суми в списъка.	_____	_____	_____
4. Да се провери в дневника на длъжниците:	_____	_____	_____
а. дали кредитните лимити за клиентите не са превишени;	_____	_____	_____
SS-	SM-	_____	_____
б. неприсъщи пера (напр. облекчения, плащания по сметки);	_____	_____	_____
в. проверка на общите суми в дневника;	_____	_____	_____
г. дали няма значителни неидентифицирани парични постъпления;	_____	_____	_____
д. проверка на всякакви допълнения и салда за/от пренасяне в бъдещи периоди;	_____	_____	_____
е. кредитните салда.	_____	_____	_____
5. Да се получи списък с класификация на вземанията по отношение фактора време и се идентифицират най-значителните между тях.	_____	_____	_____
6. Да се провери дали се изпращат редовно извлечения на клиентите.	_____	_____	_____
7. Да се провери дали се проследяват и се предприемат необходимите действия за събиране на всички просрочени сметки.	_____	_____	_____

В. Контролна сметка на длъжниците

	_____	_____	_____
1. Да се провери дали салдото на контролната сметка на длъжниците в Главната книга се рекапитулира спрямо салдото от дневника на длъжниците.	_____	_____	_____
2. Преглед на горното съответствие чрез проверка на:	_____	_____	_____
а. Договори;	_____	_____	_____
б. Корекции или необичайни записи, подкрепени документално;	_____	_____	_____
в. последващо изчистване на корекции.	_____	_____	_____
3. Преглед на контрола на длъжниците:	_____	_____	_____
а. проверка на всякакви допълнения и салда за/от пренасяне в бъдещи периоди;	_____	_____	_____
б. изследване на всички очевидно необичайни записи;	_____	_____	_____
в. сравнение на салдата на сметката на месечна основа и ако има рязко увеличение на тенденцията, да се изследват причините.	_____	_____	_____

Г. Потвърждаване на счетоводни операции

	_____	_____	_____
1. Да се проверят поотделно всички потвърждавания на счетоводни операции за парични постъпления към дневника на длъжниците.	_____	_____	_____
2. Да се провери общата сума на записаните парични постъпления със салдото по сметката от Главната книга	_____	_____	_____

	Загл./ дата	Комен тари	Осн. точки		
Цели:					
А. Да установи дали всички длъжници са записани в счетоводните книги	_____	_____	_____		
Б. Да установи дали всички записани длъжници са съществуващи при счетоводното приключване на годината и сумите на вземанията са правилно записани	_____	_____	_____		
В. Да се потвърди, че всички вземания са събираеми и ако не, че е направена съответната провизия за несъбираеми и трудносъбираеми вземания.	_____	_____	_____		
Г. Всички аванси са изчислени на разумна база.	_____	_____	_____		
Процедури:					
А. Аналитичен преглед					
Извършване на подходящи анализи в тази област и преглед на съответните пропорции и тенденции	_____	_____	_____		
Б. Обща					
1. Да се получи списък на длъжниците и авансовите плащания и се провери дали сумите отговарят на тези в годишния счетоводен баланс	_____	_____	_____		
2. Да се провери дали сумите от списъка на длъжниците отговаря на салдата по аналитичните сметки за всеки длъжник в дневника на длъжниците.	_____	_____	_____		
3. Да се проверят общите суми в списъка.	_____	_____	_____		
4. Да се провери в дневника на длъжниците:					
а. дали кредитните лимити за клиентите не са превишени;	_____	_____	_____		
3. Преглед на записите в дневника на длъжниците и проверка валидността на транзакциите съгласно приложената документация.	_____	_____	_____		
Д. Разпращане на циркулярни писма					
1. Разпращане на потвърдително писмо до всички длъжници					
<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>SS-</td><td>SM-</td></tr></table>	SS-	SM-	_____	_____	_____
SS-	SM-				
2. Рекапитулация на отговорите със списъка на салдата и разглеждане на всички несъответствия.	_____	_____	_____		
3. Осъществяване на контакт с длъжниците, от които не е получен отговор.	_____	_____	_____		
Е. Нетърговски длъжници и авансови плащания					
1. Да се получи списък с длъжниците (различни от клиенти) и авансовите плащания към края на годината:					
<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>SS-</td><td>SM-</td></tr></table>	SS-	SM-	_____	_____	_____
SS-	SM-				
а. гарантиране с фактури/извлечения или други подходящи документи;	_____	_____	_____		
б. тестващи изчисления;	_____	_____	_____		
в. подробно изследване на счетоводните записи за всички пера, които може да са били изпуснати в списъка, напр. наеми, застраховки.	_____	_____	_____		

	Загл./ дата	Комен тари	Осн. точки		
Цели:					
А.	Да установи дали всички длъжници са записани в счетоводните книги				
Б.	Да установи дали всички записани длъжници са съществуващи при счетоводното приключване на годината и сумите на вземанията са правилно записани				
В.	Да се потвърди, че всички вземания са събираеми и ако не, че е направена съответната провизия за несъбираеми и трудносъбираеми вземания.				
Г.	Всички аванси са изчислени на разумна база.				
Процедури:					
А. Аналитичен преглед					
Извършване на подходящи анализи в тази област и преглед на съответните пропорции и тенденции					
Б. Обща					
1.	Да се получи списък на длъжниците и авансовите плащания и се провери дали сумите отговарят на тези в годишния счетоводен баланс				
2.	Да се провери дали сумите от списъка на длъжниците отговаря на салдата по аналитичните сметки за всеки длъжник в дневника на длъжниците.				
3.	Да се проверят общите суми в списъка.				
4.	Да се провери в дневника на длъжниците: <ul style="list-style-type: none"> а. дали кредитните лимити за клиентите не са превишени; г. да се подсигури, акуратното вписване на тези пера в Главна книга и са правилно им осчетоводяване по съответните сметки. 				
2.	гарантиране с фактури/извлечения или други подходящи документи;				
3.	Тестващи изчисления.				
4.	Подробно изследване на счетоводните записи за пера, които може да са били изпуснати от този списък (напр.наеми, аванси на подотчетни лица).				
5.	да се подсигури, акуратното вписване на тези пера в Главна книга и са правилно им осчетоводяване по счетоводните сметки				
Ж. Несъбираеми и безнадеждни вземания					
1.	Да се провери дали годишните салда на длъжниците са изцяло реализирани в следващия период по отношение на касова книга, банкови извлечения и т.н.				
<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">SS-</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">SM-</td> </tr> </table>				SS-	SM-
SS-	SM-				
Да се разследва всяка неприключена сметка и да се оцени влиянието ѝ върху размера на несъбираемите вземания.					

	Загл./ дата	Комен тари	Осн. точки
Цели:			
А. Да установи дали всички длъжници са записани в счетоводните книги	_____	_____	_____
Б. Да установи дали всички записани длъжници са съществуващи при счетоводното приключване на годината и сумите на вземанията са правилно записани	_____	_____	_____
В. Да се потвърди, че всички вземания са събираеми и ако не, че е направена съответната провизия за несъбираеми и трудносъбираеми вземания.	_____	_____	_____
Г. Всички аванси са изчислени на разумна база.	_____	_____	_____
Процедури:			
А. Аналитичен преглед			
Извършване на подходящи анализи в тази област и преглед на съответните пропорции и тенденции	_____	_____	_____
Б. Обща			
1. Да се получи списък на длъжниците и авансовите плащания и се провери дали сумите отговарят на тези в годишния счетоводен баланс	_____	_____	_____
2. Да се провери дали сумите от списъка на длъжниците отговаря на салдата по аналитичните сметки за всеки длъжник в дневника на длъжниците.	_____	_____	_____
3. Да се проверят общите суми в списъка.	_____	_____	_____
4. Да се провери в дневника на длъжниците:			
а. дали кредитните лимити за клиентите не са превишени;	_____	_____	_____
2. Да се провери дали отписването на несъбираеми вземания е документално обосновано и надлежно оторизирано.	_____	_____	_____
3. Да се провери дали са използвани всички възможности за събиране на вземането.	_____	_____	_____
3. Приключване			
2. Да се провери дали задълженията на длъжници и съответните начисления, деноминирани в чуждестранна валута са превърнати в ирландски лири по съответния разменен курс за нуждите на годишното счетоводно приключване	_____	_____	_____
1. Получени нареждания за продажби.	_____	_____	_____
2. Операции за доставени (върнати) стоки.	_____	_____	_____
3. Фактури за продажби.	_____	_____	_____
4. Кредитни известия, с цел гарантиране, че всички доставени стоки или предоставени услуги са включени в системата на продажбите/длъжниците.	_____	_____	_____
И. Чуждестранни валути			
1. Да се провери дали сметките на длъжниците и авансовите плащания, деноминирани в чужда валута, са конвертирани в ирландски лири по съответния обменен курс за целите на годишните приключване.	_____	_____	_____

